

NA STYKU KULTUR I NARODÓW

Galicyjskie miasta i miasteczka w józefińskim katastrze gruntowym

Tom III

ZBARAŻ

OPRACOWAŁ KRZYSZTOF ŚLUSAREK

Historia
lagellonica

NA STYKU KULTUR I NARODÓW

Galicyjskie miasta i miasteczka w józefińskim katastrze gruntowym

Tom III

ZBARAŻ

Opracował
KRZYSZTOF ŚLUSAREK

Kraków 2018

Recenzent
dr hab. Jarosław Kita, prof. UŁ

Korekta
Jadwiga Marcinek

Niniejsza publikacja powstała w ramach realizacji projektu badawczego
pt. „Na styku kultur i narodów. Galicyjskie miasta i miasteczka w józefiń-
skim katastrze gruntowym”,
finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki,
zarejestrowanego pod numerem 2016/22/M/HS3/00163

NARODOWE CENTRUM NAUKI

© Copyright by Krzysztof Ślusarek
© Copyright by Towarzystwo Wydawnicze Historia Iagellonica

Publikacja udostępniona na podstawie licencji Creative Commons
CC BY-NC-ND 4.0

ISBN 978-83-65080-86-8
DOI: 10.32021/2018KS45275ZBARAZ

Na okładce

K. Auer, *Bursztyn w obwodzie brzeżańskim*, [w:] A. Zawadzki,
*Galicyja w obrazach czyli Galerya litografowanych widoków, okolic i naj-
znakomitszych zabytków w Galicyi z opisaniem obrazów w języku polskim
i niemieckim*, Lwów 1840

Objętość 11,6 ark. wyd.

Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”
z siedzibą w Instytucie Historii UJ
ul. Gołębia 13, 31-007 Kraków
www.iagellonica.com.pl

SPIS TREŚCI

Słownik pojęć i jednostki miary	7
Wstęp	11
Charakterystyka dokumentacji źródłowej	13
Przygotowanie materiałów źródłowych do edycji	18
Podstawa edycji	22
Zbaraż	25
Ogólna charakterystyka miasta	27
Status prawny i położenie geograficzne	27
Struktura własnościowa	27
Przestrzeń miejska	27
Przestrzeń publiczno-polityczna	35
Przestrzeń społeczna	35
Wybrane teksty źródłowe	41
Opisanie granic miasta Zbaraża	41
Prawidła fasjonowania	48
Opisanie gromady miasta Zbaraża	49
Wykaz alegatów	55
Zestawienia tabelaryczne	57
Rekapitulacja sumaryczna miasta Zbaraża	
Sumariusz fasji gromadzkiej miasta Zbaraża	
Wykaz posiadaczy nieruchomości w Zbarażu ujętych w metryce józefińskiej	
Wykazy posiadaczy nieruchomości w Zbarażu ujętych w opisaniach urbarialnych	

SŁOWNIK POJĘĆ I JEDNOSTKI MIARY

Pojęcia i wyrażenia dawne

arszyn – rosyjska miara długości (0,711 m); również miara objętości
burta – krawędź rowu
ciągło – sprzężaj: bydło lub konie zaprzęgane do pługa, wozu
ekscepcja – wyłączenie
ekspensa – koszt
forszpan – podwoda
gosztyna, gostyna – danina oddawana dworom za wypasanie owiec
grajcar – krajcar
iskop – inaczej: skopszczyzna; danina w postaci co piątej kopy zboża zebranego z pustych pól dworskich, oddanych do uprawy poddanym
jałowiczne – opłata za wynajęcie sług dworskich
jarka – młoda owca
jarzyna – uprawa jara
kramnica – inaczej: kram
łotoka – koryto
łozy – zarośla wierzbowe
mielnik – młynarz
motowidło – przyrząd do zwijania wełny
obrzedni – rzadki
oczkowe – danina pieniężna pobierana z tytułu posiadania pasieki
okopisko – dawne określenie cmentarza żydowskiego
osep – podatek płacony w zbożu
paroch – proboszcz greckokatolicki
pisaria – dom pisarza, kancelaria
potraw – trawa odrastająca po skoszeniu, pokos siana
pożytek – zbiór, plon; również dochód
prowent – dochód
przyszkółek – niższa szkoła żydowska lub mała budowla przy synagodze, przeznaczona na szkołę i mieszkanie dla obsługi synagogi
rajtszula – ujeżdżalnia

rogowszczyzna – danina oddawana dworom za wypasanie bydła
 ruda, rudka, rudki – podmokła łąka, bagnisko, błoto
 saliternia – saletrzarnia, wytwórnia saletry
 sianożęć – łąka lub sianokos, w zależności od kontekstu
 sogłówki, sogłówek – polna droga, ścieżka wiodąca między połaciami zboża
 szarwark – robocizna przy drogach i mostach; później opłata na ich utrzymanie
 szmuklerz – rzemieślnik wyrabiający pasy, tkaniny plecione itp. (inaczej: pasamonik)
 tłoka – pole obrabiane wspólnie przez poddanych
 okop – rodzaj wału ziemnego, odgraniczającego np. pola, cieki wodne
 winnica – winiarnia, gospoda, karczma
 woskobjnia – inaczej: woskownia; zakład wytwarzający świece woskowe, a nierzadko też mydło
 zyrszczyzna – inaczej: żyrszczyzna, żerowe, żyrowe; opłata lub danina składana za prawo wypędzania nierogacizny na żer do lasu
 żarnowe – podatek od posiadania żarn

Miary powierzchni

1 morga = 1600 sążni = 0,5755 ha

1 sążeń = 6 stóp = 3,5969 m²

Miary długości

1 sążeń = 6 stóp = 1,8966 m

Miary objętości zboża

1 korzec = 32 garnce = 64 półgarnce = 122,9984 l

Miary objętości siana

1 cetnar = 100 funtów = 40,55 kg

Przestrzenna miara drewna

1 sążen (sąg, sążen kubiczny) = 8 stóp = ok. 4 m³

Jednostki monetarne

1 złoty reński (złr) = 60 krajcarów (kr) = 4 złote polskie (złp)

1 krajcar (kr) = 2 grosze polskie (gr)

WSTĘP

Oddajemy do rąk czytelników kolejny tom wieloczęściowej serii wydawniczej poświęconej dziejom galicyjskich miast pod koniec XVIII w. Publikacja jest efektem realizacji międzynarodowego projektu badawczego „Na styku kultur i narodów. Galicyjskie miasta i miasteczka w józefińskim katastrze gruntowym”, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach programu Harmonia 8. Zakłada on m.in. opracowanie unikatowej, dostępnej on-line bazy danych o miastach i ich mieszkańcach oraz zdefiniowanie komponentów przestrzeni społecznej miast i miasteczek, leżących w pięciu najdalej na wschód wysuniętych cyrkułach Galicji, czyli okręgach: brzeżańskim, brodzkim (złoczowskim), tarnopolskim, zaleszczyckim i stanisławowskim¹.

Podstawę źródłową badań stanowią masowe, wzajemnie uzupełniające się źródła historyczne z lat osiemdziesiątych XVIII w.: wykonane w latach 1785–1788 józefiński kataster gruntowy oraz tzw. opisanie urbarialne, sporządzone po słynnym patencie regulacyjnym Józefa II z 10 lutego 1789². Źródła te były już wykorzystywane przez badaczy, zarówno polskich, jak i ukraińskich, rzadziej austriackich i niemieckich. W większości jednak prowadzone na ich podstawie badania odnosiły się do obszarów wiejskich. W tym kontekście na-

¹ Pierwsze wyniki badań zostały już opublikowane. Zob. m.in.: V. Dolinovskyi, *Соціально-професійна структура міщан Олеська на підставі інвентаря будинків 1789 р.*, [w:] *Galicyjskie miasta w epoce zmian społeczno-politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w XVIII–XIX wieku*, zbiór studiów pod red. T. Kargola, B. Petryszak i K. Ślusarka, Kraków–Lwów 2018, s. 21–50; M. Kańkowski, *Miasto Józefów w świetle opisań urbarialnych*, [w:] *Galicyjskie miasta w epoce zmian społeczno-politycznych*, s. 123–130; T. Kargol, *Konfrontacja metryki józefińskiej z innymi źródłami historycznymi na przykładzie topografii i społeczeństwa Brodów w II połowie XVIII wieku*, [w:] *Galicyjskie miasta w epoce zmian społeczno-politycznych*, s. 131–148; K. Ruszała, *Spółczesność miasteczka galicyjskiego w pierwszych latach rządów austriackich w świetle pierwszego katastru gruntowego, tzw. metryki józefińskiej na przykładzie Jasła*, [w:] *Spółczesność i gospodarka Galicji w latach 1772–1867. Źródła i perspektywy badań*, zbiór studiów pod red. T. Kargola i K. Ślusarka, Kraków 2014, s. 129–144; G. Zamoyski, *Nowy Targ i jego mieszkańcy w świetle metryki józefińskiej*, [w:] *Galicyjskie miasta w epoce zmian społeczno-politycznych*, s. 289–313.

² Więcej na temat przydatności metryki józefińskiej oraz opisań urbarialnych w badaniach nad dziejami miast zob.: K. Ślusarek, *Materiały podatkowe jako źródło do dziejów miast galicyjskich w czasach józefińskich*, [w:] *Galicyjskie miasta w epoce zmian społeczno-politycznych*, s. 269–288.

leży wymienić publikacje powstałe w pierwszej połowie XX w., w tym m.in. prace Józefa Fiericha, Romana Rozdolskiego, Jana Rutkowskiego i Wincen- tego Stysia³. Współcześnie, zwłaszcza począwszy od lat dziewięćdziesiątych XX w., obydwie wspomniane źródła wykorzystywane są w znacznie szerszym zakresie, przy czym dominują trzy kierunki badań: ogólne rozważania na temat gospodarki Austrii i Galicji, studia monograficzne dotyczące różnych szczegółowych zagadnień, w tym mikrotoponimii i socjotopografii, a także studia regionalne i lokalne. W pierwszym przypadku wymienić należy opublikowany przez Alicję Falniowską-Gradowską (ostatnio we współpracy z Franciszkiem Leśniakiem) sumariusz katastru józefińskiego dla zachodnich cyrkulów Galicji⁴ oraz publikacje m.in. takich autorów, jak Werner Drobesh i Reiner Feucht⁵. Jeśli idzie o studia monograficzne, to wspomnieć trzeba m.in. o badaniach Mariusza Kulczykowskiego dotyczących tkactwa chłop- skiego, Krzysztofa Ślusarka na temat drobnej szlachty czy Franciszka Wasyla w kwestii społeczności ormiańskiej⁶. Ponadto w historiografii ukraińskiej po- pularne są ostatnio studia z zakresu mikrotoponimii (Lubow Bilińska, Olga Łużecka), antroponimii (Natalia Wyrsta) i socjotopografii (Mariana Doliń- ska, Maria Pohoriłko)⁷. W badaniach lokalnych i regionalnych dominuje

³ J. Fierich, *Kultury rolnicze, zmianowanie i zbiory w katastrze józefińskim*, „Roczniki Dzie- jów Społecznych i Gospodarczych”, 1950, t. 12; R. Rozdolski, *Die grosse Steuer- und Agrarreform Joseph II*, Warschau 1961; tenże, *Stosunki poddańcze w dawnej Galicji*, t. 1–2, Warszawa 1962; J. Rutkowski, *Galicyski kataster gruntowy jako podstawa statystyki własności ziemskiej*, „Wiado- mości Statystyczne o Stosunkach Krajowych”, 1917, t. 25, z. 3, s. 23–36; W. Styś, *Metryki gruntowe józefińskie jako źródło do historii gospodarczej Galicji*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospo- darczych”, 1932, t. 2, s. 86–97.

⁴ A. Falniowska-Gradowska, *Studia nad społeczeństwem województwa krakowskiego w XVIII wieku. Struktura własności ziemskiej i użytkowanie gruntów w świetle katastru józefińskiego*, War- szawa 1982; A. Falniowska-Gradowska, F. Leśniak, *Struktura własności ziemskiej i użytkow- nia gruntów w Galicji w cyrkulach rzeszowskim, sanockim i tarnowskim w świetle katastru józefińskiego (1785–1787)*, Toruń 2009.

⁵ W. Drobesh, *Bodenerfassung und Bodenbewertung als Teil einer Staatsmodernisierung. Theresianische Steuerrektifikation, Josephinischer Kataster und Franziszeischer Kataster*, [w:] *Les migrations de retour. Rückwanderungen*, pod red. R. Furtera, A.-L. Head-König, L. Loren- zettiego, „Geschichte der Alpen/Histoire des Alpes/Storia delle Alpi”, 2009, t. 14, s. 165–184; R. Feucht, *Flächenangaben im österreichischen Kataster*, Diplomarbeit am Institut für Geoin- formation und Kartographie der Technischen Universität Wien, 2008.

⁶ M. Kulczykowski, *Andrychowski ośrodek płócienniczy w XVIII i XIX wieku*, Wrocław 1972; tenże, *Chłopskie tkactwo bawełniane w ośrodku andrychowskim w XIX wieku*, Wrocław 1976; K. Ślusarek, *Drobna szlachta w Galicji 1772–1848*, Jędrzejów–Kraków 2011; F. Wasyl, *Ormia- nie w przedautonomicznej Galicji. Studium demograficzno-historyczne*, Kraków 2015.

⁷ Л. Білінська, *Мікротопоніми Тисмениччини відомного походження*, „Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Мовознавство”, Тернопіль 2009, Вип. 2 (17), s. 172–181; О. Лужецька, *Мікротопонімія Південно-Західного Опілля*, Дис. на здобуття наук. ст. канд. філологічних наук, Тернопіль 2014; Н. Вирста, *Українські та німецькі прізвища*,

natomiast publikowanie danych z katastru józefińskiego jako materiału źródłowego dotyczącego konkretnych miejscowości (np. działalność edytorska Józefa Szymańskiego⁸).

Kataster józefiński i opisanie urbarialne stosunkowo rzadko wykorzystywane były w badaniach związanych z problematyką miejską. Materiały te stanowiły np. jedno z podstawowych źródeł w studiach prowadzonych przez Łukasza Jewułę⁹, przy czym badacz ten sięgnął po kataster w przypadku miast wytypowanych do próby badawczej. W historiografii austriackiej w tym nurcie badań mieści się m.in. działalność naukowa Paulusa Adelsgrubera, Laurie Cohen i Borysa Kuzmanyego¹⁰. Z kolei w studiach badaczy ukraińskich – mających najłatwiejszy dostęp do katastru józefińskiego – przeważają badania kartograficzne i urbanistyczne, które omawiają kierunki rozwoju miast i miasteczek (Hałyna Petryszyn, Uliana Iwanoczko), a także prace regionalne i lokalne (Wasył Łaba, Leonid Tymoszenko)¹¹.

Charakterystyka dokumentacji źródłowej

Dokumentacja wytworzona w trakcie sporządzania katastru józefińskiego była bardzo obszerna¹². Jej trzon stanowiła przede wszystkim księga po-

мотивовані назвами професій (лексико-семантичний аналіз), „Актуальні проблеми філології та перекладознавства”, Хмельницький 2013, Вип. 6 (1), s. 36–46; М. Долинська, *Історична топографія Львова XIV–XIX ст.*, Львів 2006; М. Долинська, *Йосифінська метрика – головне джерело для відтворення історичної топографії (культурного краєвиду) міст, містечок і сіл Галичини*, [w:] *Galicyjskie miasta w erose zmian społeczno-politycznych*, s. 81–94; М. Долинська, М. Погорілко, *3 історичної топографії Львова (гори Львова)*, „Записки Наукового товариства імені Шевченка”, Львів 2015, т. 268, s. 107–127.

⁸ M.in. *Państwo wojnickie w metryce józefińskiej z 1785–1787 roku. Wojnicz, Zamoście, Ratnawy i Łopoń*, wyd. J. Szymański, Wojnicz 2000.

⁹ Ł. Jewuła, *Galicyjskie miasta i miasteczka oraz ich mieszkańcy w latach 1772–1848*, Kraków 2013.

¹⁰ P. Adelsgruber, L. Cohen, B. Kuzmany, *Getrennt und doch verbunden. Grenzstädte zwischen Österreich und Russland 1772–1918*, Wien–Köln–Weimar 2011; B. Kuzmany, *Brody. Eine galizische Grenzstadt im langen 19. Jahrhundert*, Wien–Köln–Weimar 2011.

¹¹ У. Іваночко, *Вплив соціально-функціональних процесів на розвиток урбанізації в Галичині кінця XVIII – початку ХХ ст.*, [w:] *Історична топографія і соціотопографія України*, Зб. наук. праць, Редкол.: Я. Дашкевич, П. Сохань та ін., Львів 2006, s. 258–298; В. Лаба, *Історія міста Перемишляни від найдавніших часів до 1939 року*, Львів 2001; Г. Петришин, У. Іваночко, *Еволюція принципів класифікації міст Галичини в австрійській період*, [w:] *Книга міст Галичини. Міждисциплінарні дослідження у містознавстві*, „Вісник Державного університету «Львівська політехніка»”, Львів, 1999, nr 379, s. 67–95.

¹² Podstawowe dokumenty sporządzone podczas opracowywania katastru józefińskiego omówił W. Styś. Autor błędnie zakwalifikował jednak alegaty do opisań urbarialnych jako część składową metryki. Zob.: W. Styś, *Metryki gruntowe*, s. 72–73.

miarów, zwana także „tabelą spisywania rozmiaru i fasji”. Księgę pomiarów sporządzano, wypełniając drukowany formularz. Zawierał on następujące rubryki:

- 1) numer miejscowego porządku – w istocie był to numer działki;
- 2) imię i nazwisko posiadacza gruntu i numer zajmowanego przez niego domu – z reguły w rubryce tej – oprócz imienia, nazwiska i numeru domu – podawano też rodzaj kultury rolnej lub co na danej działce się znajduje (np. pole orne/łąka, dom/chałupa, dwór/dworek, grobla/droga, szkoła);
- 3) nazwa stosowanej miary powierzchni – rubryki tej z reguły nie wypełniano;
- 4) rozmiar, czyli powierzchnia działki – rubryka ta składała się z czterech kolumn: w pierwszej i drugiej sami poddani podawali długość i szerokość działki w sążniach, w trzeciej wpisywano łączną powierzchnię w sążniach kwadratowych (wynik przemnożenia części pierwszej i drugiej), w czwartej – powierzchnię podaną przez geometrę (rubrykę wypełniano tylko wtedy, gdy poddani nie byli w stanie zmierzyć działki, np. lasu lub stawu);
- 5) role – w rubryce tej podawano powierzchnię pól ornych oraz uzyskiwanych z nich zbiorów; składała się z sześciu kolumn: w pierwszych dwóch wpisywano powierzchnię w morgach i sążniach, w czterech kolejnych zbiory zbóż w korcach, w rozbiciu na pszenicę, żyto, jęczmień i owies;
- 6) łąki – na analogicznej zasadzie jak w przypadku ról podawano powierzchnię łąk (lub upraw z nimi zrównanych) oraz zbiory w cetnarach, w rozbiciu na siano (słodkie i kwaśne) oraz potraw;
- 7) lasy – rubryka ta służyła do podawania powierzchni lasów oraz pożytku z nich w drewnie twardym i miękkim (w sążniach sześciennych).

Tam, gdzie występowały uprawy winorośli, wyodrębniano dodatkową rubrykę, w której wpisywano powierzchnię tego rodzaju uprawy oraz wielkość produkcji wina.

Na końcu księgi pomiarów, po zsumowaniu wszystkich niw oraz łącznej powierzchni wszystkich działek, z reguły zamieszczano rotę przysięgi, jaką składali przedstawiciele danej gromady, wybrani do przeprowadzenia pomiarów katastralnych. Tak sporządzoną księgę podpisywały wszystkie osoby uczestniczące w całej operacji.

Na podstawie księgi pomiarów sporządzano sumariusz fasji gromadzkiej, znany również pod nazwą sumariusz gruntów dominikalnych i rustykalnych. Dokument ten zawierał zestawienie powierzchni gruntów oraz uzyskiwanego z nich przychodu, z rozbiciem na grunty dominikalne i rustykalne. Na jego podstawie opracowywano sumaryczne zestawienia w skali cyrkułu i kraju oraz określano wysokości podatku gruntowego.

Równorzędne znaczenie jak księgi pomiarów i sumariusze fasji gromadzkiej miały także dwa inne dokumenty: opisanie granic oraz prawidła

fasonowania. Opisanie granic, przygotowywane jeszcze przed rozpoczęciem pomiarów, w rzeczywistości było określeniem granic danej miejscowości. W praktyce był to protokół z wizji lokalnej, w której trakcie obchodzono wszystkie kopce graniczne. Podawano w nim kierunek przemarszu, usytuowanie kopców oraz odległość między nimi (w sążniach). Opisanie granic są źródłem interesującym, ale współcześnie mało przydatnym ze względu na brak map, które pozwoliłyby zidentyfikować owe kopce graniczne, a tym samym wyznaczyć granice danej miejscowości.

W prawidłach fasonowania opisywano wszystkie niwy, uwzględniając ich położenie w topografii miejscowości oraz znajdujące się w ich granicach rodzaje gruntów. W dokumencie tym podawano powierzchnię niw, a także zasady szacowania wysokości zbiorów.

Przy sporządzaniu katastru wytworzono wiele dokumentów o charakterze pomocniczym. Z reguły miały one ułatwić wypełnianie księgi pomiarów lub uzupełnić dane przekazywane w sumariuszu fasji gromadzkiej. Chodzi o następujące materiały:

- 1) konsygnacja gruntów dworskich, plebańskich i chłopskich – w istocie dokument ten powielał dane z sumariusza fasji gromadzkiej, z tą tylko różnicą, że w oddzielnej rubryce wyodrębniano grunty plebańskie¹³;
- 2) konsygnacja gruntów plebańskich – uzupełnienie i rozwinięcie poprzedniego dokumentu; dane na temat gruntów plebańskich rozbijano na poszczególnych właścicieli, np. parafie rzymsko- i greckokatolickie, klasztory;
- 3) konsygnacja gruntów pustych – wykaz gruntów nieobsianych i opuszczonych, z reguły zawierający także informację o przyczynie opuszczenia (nieobsiania) danej działki;
- 4) konsygnacja rzek i jezior oraz pożytku, jaki przynosiły;
- 5) tabela oszacowania dochodów z lasów dworskich – oprócz informacji o nazwach własnych, powierzchni oraz szacunkowej ilości możliwego do pozyskania drewna, w dokumencie tym opisywano także gatunki i wiek drzewostanu;
- 6) obrachunek kontrolowanego przychodu z gruntu – w dokumencie tym podawano dane na temat plonów osiągniętych z poszczególnych niw (w ujęciu trzyletnim w odniesieniu do pól oraz jednorocznym w przypadku łąk, ogrodów i pastwisk); zestawienie takie sporządzano na podstawie prowadzonej w folwarkach dokumentacji dotyczącej wysiewów i zbiorów w celu weryfikacji informacji o zbiorach przekazywanych przez przedstawicieli dworu i poddanych;
- 7) adnotacja (Adnotatio; zaczynająca się od słów: „W tej wsi wszystkie pola

¹³ W sumariuszu fasji gromadzkiej grunty plebańskie z reguły wliczane były do dworskich.

tak lepszego, jako też i podłego gatunku w trzecim roku w ugor wypuszczane bywają”) – informacja o ilości ziarna wysiewanego na jednej morgie pola oraz o terminie ugorowania.

Bardzo często w operatach katastralnych znajdują się także różne zestawienia sporządzane już po dokonaniu pomiarów gruntów. Są to m.in.:

- 1) sumaryczne obliczenie „pożytku” (zbiorów) z gruntów dominikalnych i rustykalnych z przeliczeniem ich na wartość pieniężną – w istocie był to szacunek przychodów pieniężnych z wszystkich gruntów;
- 2) sumariusz procentu z przychodu pieniężnego – zawierał wyliczenie zobowiązania podatkowego;
- 3) sumariusz fasji pieniężnej wyprowadzonej z ekstraktów (dokument znany też pod nazwami: księga ekstraktów, sumariusz ekstraktów) – wykaz wszystkich posiadaczy gruntowych z informacją o dochodzie z ról, łąk, lasów itp.; sumariusz ten z powodzeniem może zastępować księgę pomiarów;
- 4) sumariusz ekstraktów (znany też jako ekstrakty fasji indywidualnej) – zawierał wyciąg z metryki i informował o powierzchni pól, łąk i lasów, znajdujących się w posiadaniu dworu, gromady i plebanii, oraz wysokości zbiorów;
- 5) protokół względem wydania i odebrania ekstraktów indywidualnej fasji – był to poszyt zawierający adnotację o przekazaniu zainteresowanym opisanych wyżej dokumentów wraz z informacją o wniesionych reklamacjach.

Z powyższego wyliczenia wynika, że w skład operatów katastralnych wchodziło bardzo dużo materiałów. W praktyce jednak rzadko kiedy zachowała się kompletna dokumentacja. Przeważnie na pojedynczy operat składają się: opisanie granic, księga pomiarów, prawidła fasjonowania, sumariusz fasji gromadzkiej, konsygnacje gruntów dworskich, plebańskich i gromadzkich oraz oszacowanie lasów. Stan zachowania katastru józeffińskiego jest zadowalający. W zespole Metryka józeffińska (fond 19), przechowywanym w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie, zgromadzono praktycznie komplet materiałów dla wszystkich cyrkułów Galicji, z wyjątkiem zamojskiego¹⁴.

Na komplet akt wytworzonych w czasie realizacji niedokończonej reformy

¹⁴ Zob.: *Йосифінська (1785–1788) і францисканська (1819–1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів*, Київ 1965; *Gospodarka Galicji 1772–1867. Inwentarz materiałów historycznych z archiwów i bibliotek Polski, Austrii i Ukrainy*, t. 2, pod red. K. Ślusarka, Kraków 2015, s. 107–139. Operaty katastru józeffińskiego dla części cyrkułu zamojskiego (dla Ordynacji Zamojskiej) przechowywane są w Archiwum Państwowym w Lublinie, w zespole Archiwum Ordynacji Zamojskiej ze Zwierzyńca; zob.: *Gospodarka Galicji 1772–1867. Inwentarz materiałów historycznych z archiwów i bibliotek Polski, Austrii i Ukrainy*, t. 1, pod red. K. Ślusarka, Kraków 2015, s. 253–255.

podatkowo-urbarialnej z 1789 r. składają się trzy serie dokumentów: opisanie miejscowości i tzw. porównania, Erledigung oraz alegaty.

Opisanie miejscowości rozpoczynało się z reguły preambułą o następującej treści: „Opisanie zwyczajnych dotąd i na przepisach najważniejszych rozporządzeń zasadzających się dominikalnych, inwentarialnych dochodów i jaka proporcja między terażniejszą powinnością i nową, uniwersalem pod [dnem] 10 lutego 1789 roku ustanowioną należytością, zachodzi”. Dokument składał się z dwóch części. W pierwszej – nazywanej zwyczajowo opisaniem gromady – podawano, do ilu zwierzchności gruntowych należy dana miejscowość, oraz w sposób szczegółowy charakteryzowano położenie ludności i opisywano świadczenia poddańcze, do jakich zobowiązane były poszczególne grupy mieszkańców. Drugą część stanowiły tzw. porachowania i porównania. Serię tabelarycznych zestawień otwierało „porachowanie przychodu z gruntu, podług którego nowy podatek ułożono”. Wykazywano w nim sumaryczną kwotę dochodu z podziałem na uprawy (role, łąki i ogrody oraz pastwiska i lasy) oraz poszczególne kategorie poddanych, wymienione wcześniej w opisanie miejscowości (najczęściej wydzielano posiadaczy gruntów kmiecych, chałupników i komorników oraz grunty niepodlegające władzy zwierzchniej dziedzica). Potem następowały porównania, których liczba była bardzo różna, w zależności od tego, ile w danej miejscowości wyróżniono grup poddanych. Podawano w nich – oddzielnie dla każdej grupy poddanych – wartość powinności wyliczoną według zasad wyrażonych w patencie z 10 lutego 1789 (z podziałem na role, łąki i ogrody oraz pastwiska i lasy), wartość dotychczas odrabianej pańszczyzny i innych powinności¹⁵ oraz kwotę, o jaką dotychczasowe świadczenia przewyższały maksymalną dopuszczalną wartość obciążeń feudalnych. Na końcu każdego porównania z reguły zamieszczano adnotację, w której wyjaśniano, czy „nowa powinność” przewyższa dawną i o ile. Na zakończenie podawano łączną kwotę „urbarium” przypadającą na całą miejscowość, jaka miała obowiązywać od 1 listopada 1789.

Dokument o nazwie „Erledigung”, czyli „adnotacja”, był sporządzany (w języku niemieckim) przez cyrkularną komisję podatkową (na podstawie opisanie miejscowości i porównań przygotowanych przez dominia), a następnie zatwierdzany przez krajową komisję podatkową. W praktyce streszczano w nim opisanie miejscowości.

Alegaty, nazywane także konsygnacjami, w istocie były tabelarycznymi wykazami poddanych zaliczonych w opisanie miejscowości do określonych kategorii ludności. Liczba alegatów była różna i uzależniona od tego, w jaki

¹⁵ Wartość dotychczas świadczonych powinności ustalano poprzez przeliczanie sumy dotychczasowych świadczeń przez ich cenę, np. łączną sumę pańszczyzny świadczoną przez daną grupę poddanych przemnażano przez jednostkową cenę dnia robocznego.

sposób pogrupowano mieszkańców. Najczęściej w osobnych zestawieniach wyodrębniano kmieci i zagrodników, chałupników i komorników (lub osoby uznane za chałupników i komorników, np. w miastach) czy poddanych plebańskich. Niekiedy alegaty były bardziej rozbudowane, np. kmieci i zagrodników dzielono na mniejsze grupy, w zależności od tego, do jakich świadczeń byli zobowiązani. W osobnych alegatach umieszczano też niektóre kategorie ludności miejskiej, np. żydów i opłacających czynsz chrześcijańskich posiadaczy domów. Podobnie było w odniesieniu do szlachty czynszowej – bez względu na to, czy zamieszkiwała ona miasta, czy wsie, zawsze ujmowana była w osobnym zestawieniu. Serię alegatów z reguły kończył wykaz gruntów niepodlegających władzy zwierzchniej dziedzica.

Zakres informacji przekazywanych w alegatach również był bardzo zróżnicowany. Cechą wspólną wszystkich konsygnacji było to, że zawsze podawano imię i nazwisko posiadacza oraz z reguły numer zajmowanego przez niego domu. Następnie, zależnie od tego, jaka grupa ludności była opisywana, podawano wielkość gospodarstwa i uzyskiwane z niego przychody gruntowe, wymieniano wszystkie powinności feudalne i ich liczbę, wysokość czynszów itp.

Alegaty sporządzane były zawsze na początku operacji wyliczenia nowego „urbarium”. Na ich podstawie opracowywano opisanie miejscowości i porównania.

Stan zachowania opisań urbarialnych jest podobny jak w przypadku metryki józefińskiej. W zbiorach Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie wyodrębniono je w osobną kolekcję w ramach olbrzymiego zespołu Namiestnictwo Galicyjskie (fond 146). W opisie 18 zgromadzono dokumentację do wszystkich cyrkułów Galicji, z wyjątkiem zamojskiego¹⁶.

Przygotowanie materiałów źródłowych do edycji

Metryka józefińska i opisanie urbarialne posiadają niebywale bogatą warstwę informacyjną, co umożliwi bardzo szerokie ich wykorzystywanie, ale jednocześnie stanowi ogromne utrudnienie przy przygotowywaniu tych źródeł do edycji. Wynika to przede wszystkim z faktu, że operaty katastralne mają skomplikowaną i złożoną strukturę. Jak już zaznaczono, w ich skład wchodzi dokumenty o zróżnicowanej konstrukcji. Wśród nich znajdują się materiały opisowe (opisanie granic, prawidła fasonowania) oraz wykazy tabelaryczne w różnych formatach. Nader skomplikowany układ mają księ-

¹⁶ Szczegółowy wykaz zob.: *Gospodarka Galicji 1772–1867*, t. 1, s. 255–256 (Ordynacja Zamojska), t. 2, s. 279–302 (pozostała część Galicji).

gi pomiarów, co wynika ze specyficznego sposobu rejestracji działek. Otóż wpisywano je w kolejności występowania w obrębie poszczególnych niw, co skutkowało m.in. tym, że grunty należące do jednego użytkownika z reguły ujmowane były nie w jednym, lecz w kilku, a czasami nawet kilkunastu miejscach w księdze. Jeśli nie zachowały się żadne zestawienia sumaryczne (księga ekstraktów), bez dogłębnej analizy treści księgi pomiarów nie można ustalić, ile ziemi należało do konkretnego użytkownika¹⁷. Z drugiej strony opublikowanie samych sumariuszy ekstraktów nie oddaje pełnej struktury ziemi pozostającej w dyspozycji danego użytkownika, gdyż siłą rzeczy zawierały one dane ogólne, tzn. łączną powierzchnię ziemi lub co najwyżej w rozbiciu na pola orne, ogrody i lasy (pomijano inne użytki, np. łąki, pastwiska, sady, zarośla). W sumariuszach brakuje też danych na temat układu przestrzennego miejscowości, toponimii itp. (domy, budynki gospodarcze, infrastruktura).

Zespół naukowców realizujący projekt badawczy „Na styku kultur i narodów. Galicyjskie miasta i miasteczka w józefińskim katastrze gruntowym” stanął więc przed problemem właściwego opracowania materiałów źródłowych do edycji. Biorąc pod uwagę fakt, że w bazie danych o miastach i ich mieszkańcach, będącej wynikiem prowadzonych badań, powinny się znaleźć zarówno odpisy oryginalnych dokumentów charakteryzujących m.in. przestrzeń fizyczną, jak i szczegółowa analiza przestrzeni społecznej miast, za właściwą uznano koncepcję wykorzystania wszystkich zachowanych materiałów, przy równoczesnym zróżnicowaniu sposobu ich prezentacji. Zakłada ona przygotowanie wiernych odpisów i rejestrowanie niektórych dokumentów oraz poddanie naukowej analizie innych. W odpisach postanowiono podać opisanie granic miasta oraz podstawową część opisanie urbarialnego (tj. opisanie gromady), zawierającą charakterystykę położenia prawnego mieszkańców. W przypadku prawideł fasjonowania – ze względów praktycznych¹⁸ – zdecydowano się na sporządzenie rejestru. Księga pomiarów została natomiast zaprezentowana w formie przetworzonej, czyli w postaci wykazu wszystkich mieszkańców, zawierającego pełną informację na temat struktury posiadanych gruntów i uzyskiwanych z nich zbiorów.

Przygotowane według powyższych zasad materiały składają się z trzech głównych elementów: ogólnej charakterystyki miasta, wybranych tekstów źródłowych i rejestrowanie oraz zestawień tabelarycznych.

Ogólna charakterystyka miasta została opracowana z wykorzystaniem

¹⁷ Problem ten można dostrzec w wydawnictwach źródłowych przygotowanych przez Józefa Szymańskiego, który zdecydował się na przytoczenie całej księgi pomiarów, ale równocześnie nie pokusił się o przygotowanie zestawień sumarycznych.

¹⁸ Prawidła fasjonowania sporządzane były w formie opisowej lub tabelarycznej, co utrudnia ich publikację.

wszelkich dostępnych informacji zawartych w metryce józefińskiej i opisaniami urbarialnych. Na ich podstawie można bardzo precyzyjnie określić:

1) status prawny i położenie miejscowości, tj. rodzaj osady (miasto, miasteczko, wieś, przysiółek), przynależność administracyjną (cyrkuł, kompleks majątkowy), położenie geograficzne i miejscowości sąsiedzkie;

2) strukturę własnościową, czyli nazwiska (nazwy) wszystkich właścicieli dziedzicznych oraz występowanie gruntów wspólnych (np. miejskich lub gromadzkich);

3) przestrzeń fizyczną, w tym:

– powierzchnię gruntów z podziałem na dominikalne i rustykalne, ilość ziemi należącej do posesorów dominikalnych, ewentualnie powierzchnię gruntów pozostających w kontrowersji (jeśli występuje przypadek sporu o granice),

– układ przestrzenny, czyli podział miejscowości na obszary, niwy i uroczyska (ich położenie, nazwy topograficzne), występowanie placów i gruntów pustych, rozmieszczenie i powierzchnia gruntów zajmowanych przez mieszkańców innych miejscowości, mających swoje pola na obszarze danego miasta,

– rodzaj zabudowy mieszkaniowej, tj. liczbę i strukturę domów (dwory, dworki, domy, chałupy itp.) oraz ich rozmieszczenie w obrębie niw,

– występowanie budowli publicznych, czyli liczbę, rodzaj i rozmieszczenie obiektów użyteczności publicznej (urzędy, obiekty wojskowe, klasztory, kościoły i cerkwie, szkoły itp.),

– występowanie obiektów gospodarczych, tj. liczbę i rodzaj obiektów gospodarczych (młyny, cegielnie, kramy itp.),

– występowanie obiektów infrastruktury technicznej, czyli liczbę i rozmieszczenie dróg, ulic, brodów, mostów, wałów, grobli itp.,

– występowanie obiektów fizjograficznych, takich jak cieki wodne (rzeki, rzeczki, potoki), jeziora, stawy, sadzawki, wzniesienia, doliny;

4) przestrzeń publiczno-polityczną, czyli ośrodki władzy (miejskiej, dworskiej, państwowej), kościoły, klasztory, garnizony wojskowe;

5) przestrzeń społeczną, tzn. strukturę społeczno-zawodową posiadaczy gruntowych w świetle metryki józefińskiej oraz opisań urbarialnych, położenie prawne poszczególnych kategorii ludności (np. zakres wolności mieszczan, obowiązki Żydów wobec dziedzica i miasta, obciążenia feudalne ludności poddańczej), strukturę wyznaniowo-narodowościową (np. liczba chrześcijan i żydów), skład elity społecznej (m.in. właściciele mniejszych części dworskich, duchowni wszelkich obrządków religijnych, urzędnicy, reprezentanci gromady).

W części określonej jako wybrane teksty źródłowe i rejestry znalazły się:

1) odpis opisanie granicznego miejscowości;

2) regest prawideł fasjonowania, zawierający streszczenie opisu położenia topograficznego miejscowości oraz syntetyczną charakterystykę niw (rodza-

je występujących gleb, uwagi na temat sposobów uprawy ziemi, informacje o wysiewach i zbiorach zbóż);

3) opisanie gromady, tj. wstępną część opisanie urbarialnego, w której zawarto charakterystykę struktury społecznej mieszkańców i określono obciążenia feudalne, do jakich byli zobowiązani¹⁹.

Jeśli idzie o zestawienia tabelaryczne, przygotowano cztery tabele (z których dwie pierwsze są odpisami z oryginalnych dokumentów):

1) rekapitulacja sumaryczna, czyli stanowiące integralną część prawideł faszjonowania sumaryczne zestawienie dla wszystkich niw, zawierające informacje o ich powierzchni oraz uzyskiwanych plonach (występujące z reguły w końcowej części prawideł faszjonowania lub w końcowej części księgi pomiarów);

2) sumariusz fasji gromadzkiej, zawierający informacje o strukturze i powierzchni użytków rolnych oraz wysokości uzyskiwanych z nich zbiorów, w rozbiciu na grunty dominikalne i rustykalne;

3) wykaz posiadaczy nieruchomości ujętych w metryce józefińskiej, czyli zestawienie tabelaryczne opracowane na podstawie księgi pomiarów, zawierające następujące informacje: imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, numer domu oraz numery działek należących do danego posiadacza gruntowego, powierzchnię gruntów (ogółem i w rozbiciu na pola orne, łąki, ogrody i sady, pastwiska, stawy, zarośla, ugory, pustki oraz lasy), a także wysokość zbiorów (w przypadku pól ornych – zbiory czterech zbóż: pszenicy, jęczmienia, żyta i owsa; w odniesieniu do łąk i użytków z nimi zrównanych – zbiory siana; w przypadku lasów – ilość możliwego do pozyskania drewna);

4) wykazy posiadaczy nieruchomości ujętych w opisaniach urbarialnych, czyli zestawienie tabelaryczne opracowane na podstawie alegatów (tj. załączników do opisań urbarialnych), zawierające następujące informacje: imię i nazwisko posiadacza, numer jego domu, numer załącznika, w którym został wymieniony, oraz wysokość przychodów uzyskiwanych z ziemi uprawnej, z rozbiciem na przychody z pól ornych, łąk i ogrodów oraz pastwisk i lasów.

Przy przygotowywaniu do druku odpisów oryginalnych dokumentów stosowano zasady obowiązujące przy edycji źródeł osiemnasto- i dziewiętnastowiecznych, m.in. uwspółcześniając interpunkcję i ortografię²⁰. Zwrotów, słów i pojęć, które wyszły już z użycia, nie objaśniono w przypisach; znalazły się one w dołączonym do wydawnictwa słowniku. Uzupełnienia brakujących liter lub wyrazów, ułatwiające zrozumienie tekstu, oraz rozwinięcia skrótów

¹⁹ Do opisanie gromady dołączony został wykaz konsygnacji (aleatów), czyli zestawienie załączników do opisanie urbarialnego; wymieniono w nich imiona i nazwiska posiadaczy nieruchomości.

²⁰ J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014, s. 172–196.

umieszczono w nawiasach kwadratowych, oboczności imion i nazwisk²¹ – w nawiasie zwykłym. Skreśleń i poprawek naniesionych w księdze pomiarów innym atramentem lub inną ręką nie odnotowywano, przyjmując za właściwy tekst pierwotny²². W niektórych wypadkach stosowano przypisy tekstowe, którymi oznaczono m.in. fragmenty nieczytelne. Zastosowano następujące oznaczenia przypisów tekstowych:

- ^{a a} – wyraz, zdanie skreślone,
- ...^b – w oryginale: pozostawione puste miejsce,
- [...]^c – fragment nieczytelny,
- ^{d d} – podkreślone w oryginale.

Przy zestawieniach tabelarycznych – dla uzyskania większej przejrzystości tabel – przyjęto zasadę, że komórki (pola), dla których w źródłach nie podano żadnej wartości (np. dana uprawa nie występowała), pozostawiono puste. Niektóre dane w tabelach podawane są w wartościach ułamkowych. W przypadku powierzchni gruntów, zbiorów zbóż oraz ilości możliwego do pozyskania drewna stosowano ułamki zwykłe o różnych mianownikach, zależnie od tego, jakie dane podawano w źródłach; w odniesieniu do zbiorów siana – ułamki dziesiętne (do dwóch miejsc po przecinku).

Ze względu na stosowanie różnych jednostek miary, do wydawnictwa dołączono wykaz wraz z przelicznikiem na jednostki współczesne.

Podstawa edycji

Podstawę niniejszego opracowania stanowiły operat metryki józefińskiej (CPAHU Lwów, fond 19: Metryka józefińska, opis 17, sprawa 1, k. 1–221) oraz opisanie urbarialne miasta Zbaraża (CPAHU Lwów, fond 146: Namiestnictwo Galicyjskie, opis 18, sprawa 4399, k. 1–15).

Operat metryki józefińskiej, sporządzony w okresie od listopada 1787 do stycznia 1788, zawiera większość najważniejszych elementów: opisanie granic (datowane na 7 grudnia 1787), księgę pomiarów (zatwierdzona 4 stycznia 1788), sumariusz generalny z pomiaru wszystkich realności (26 listopada 1787), Summarium (sumariusz powierzchni gruntów dominikalnych i rustykalnych oraz uzyskiwanych z nich zbiorów), sumaryczną konsygnację

²¹ Urzędnicy spisujący księgę pomiarów bardzo często nie znali warunków lokalnych, co skutkowało brakiem precyzji w zapisie imion i nazwisk. Niejednokrotnie były one podawane w różnych brzmieniach i odmianach (np. imiona raz zapisywano w brzmieniu polskim, innym razem w ruskim). W takich przypadkach jako podstawową formę przyjmowano wersję powtarzającą się najczęściej, oboczności zaś umieszczano w nawiasie zwykłym.

²² Księgi pomiarów były w stałym użyciu przynajmniej do czasu przeprowadzenia kolejnego pomiaru katastralnego, tj. katastru franciszkańskiego. Skreślenia, poprawki i dopiski nanoszone były w różnym czasie, przy czym z reguły nie odnotowywano daty ich powstania.

gruntów duchownych (26 listopada 1787), obrachunek kontrolowanego przychodu z gruntów za 3 lata, sumariusz „pożytku” (zbiorów) z gruntów dominikałnych i rustykalnych z przeliczeniem ich na wartość pieniężną, tabelę oszacowania dochodów z lasów dworskich (22 listopada 1787) oraz konsygnację gruntów pustych (26 listopada 1787). Nie zachowały się prawidłła faszjonowania. W księdze pomiarów dostrzeżono liczne błędy rachunkowe, głównie w sumowaniu stron. Oczywiste pomyłki (np. opuszczenie cyfry w liczbie), możliwe do zweryfikowania, poprawiano. W innych wypadkach pozostawiano zapis z oryginału. W księdze pomiarów zdarzały się też pomyłki w numeracji działek (opuszczenie jednego lub kilku numerów). Usterki takich nie poprawiano, pozostawiając zapis z oryginału.

Opisanie urbarialne miasta Zbaraża, datowane na październik–listopad 1789, zawiera: opisanie dochodów inwentarzowych i oszacowanie dochodu z gruntów, według którego obliczono nową należność podatkową (datowane na 26 października 1789), tzw. Erledigung (3 listopada 1789) oraz dwa (nr 8 i 10) z 11 alegatów (16 października 1789).

ZBARAŽ

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA

Status prawny i położenie

Zbaraż – miasto w cyrkułe tarnopolskim, leżące nad rzeką Gniezną, dopływem Seretu, sąsiadujące z następującymi wsiami: Bazarzyńce, Czernichowce, Hrycowce, Jacowce, Kretowce, Łubianki Niżne, Łubianki Wyżne, Nowiki, Stary Zbaraż, Stryjówka, Suchowce, Tarasówka, Wałachówka, Wierniaki, Załuże i Zarudzie. Miasto było centrum rozległego dominium, składającego się z 18 miejscowości.

Struktura własnościowa

W świetle metryki józefińskiej i opisań urbarialnych właścicielem Zbaraża był hr. Wincenty Potocki, do którego należały prawa zwierzchności gruntowej. Oprócz tego na obszarze miasta wyróżniono kilka mniejszych części, niepodlegających władzy dziedzica. Ich właścicielami byli: probostwo rzymskokatolickie (część administrowana przez ks. proboszcza Bartłomieja Kurowskiego), parafia greckokatolicka Zmartwychwstania Pańskiego, parafia greckokatolicka Wniebowstąpienia Pańskiego (część administrowana przez parocha Ignacego Rembałę), klasztor oo. Bernardynów, nieznanymi z imienia Szatkowski (w opisaniami urbarialnych: Walter).

Przestrzeń miejska

Ogólna powierzchnia miasta wynosiła 3849 mórg 546 sążni. Do gruntów dominikalnych zaliczano ziemię będącą we władaniu dziedzica oraz osób i instytucji duchownych. Ich powierzchnia wynosiła: 205 mórg 583 sążnie – pola orne, 147 mórg 1097 sążni – łąki oraz 145 mórg 374 sążnie – lasy. Powierzchnia gruntów rustykalnych wynosiła odpowiednio: 2924 morgi 545 sążni – pola orne oraz 424 morgi 1147 sążni – łąki.

W świetle metryki józefińskiej i opisań urbarialnych w Zbarażu było sześciu właścicieli dziedzicznych:

1) hr. Wincenty Potocki, któremu przysługiwały prawa zwierzchności gruntowej – posiadał 395 mórg 1509 sążni ziemi;

- 2) probostwo rzymskokatolickie – 52 morgi 571 sążni;
- 3) parafia greckokatolicka Zmartwychwstania Pańskiego – 8 mórg 783 sążnie;
- 4) parafia greckokatolicka Wniebowstąpienia Pańskiego – 17 mórg 438 sążni;
- 5) klasztor Bernardynów – 24 morgi 353 sążnie;
- 6) Szatkowski – 1 morga 1030 sążni.

W użytkowaniu pozostałych mieszkańców Zbaraża i niektórych sąsiednich wsi znajdowało się łącznie 3349 mórg 662 sążnie ziemi, w tym 97 mórg 632 sążnie zajmowały wspólne pastwiska, 9 mórg 326 sążni – pole wójtowskie.

Niektórzy mieszkańcy Zbaraża posiadali także grunty poza granicami miasta. Były to łąki, położone – jak to określono – „w górach”. Faktycznie leżały one w granicach wsi Stryjówka, w dość znacznym oddaleniu od Zbaraża.

W metryce józefińskiej miasto Zbaraż podzielone zostało na dwie części. W części pierwszej wyodrębniono pięć niw, które dodatkowo dzieliły się na mniejsze obszary, zwane najczęściej uroczyskami.

I. Plac miejsowy. Niwa ogrodowa.

I.1. Niwa ogrodowa [śródmieście Zbaraża], numery działek: 1–735.

I.2. Przedmieście Przygrodek, numery działek: 736–993.

I.3. Przedmieście Tarnopolskie, numery działek: 994–1587.

II. Niwa Od Czystego Jeziora, czyli Ręka Pierwsza: „Poczyna się od Kątnego Młyna, ze wschodu na południe ciągnie się aż ku granicy kretowieckiej. Zawiera w sobie siedem uroczysk, pierwsze – Kątna, drugie – Od Drogi Roznoszynieckiej, trzecie – W Szańcach Niższych, czwarte – Klin Wojcieszczuka, piąte – W Szańcach Wyższych, szóste – Od Zwierzyńca, siódme – Od Czystego Jeziora”; numery działek: 1588–1975.

II.1. Uroczysko Kątna: „Poczyna się od ogrodów, jednym bokiem leży od stawu, drugim od drożyny do Kątnego Młyna, dalej się kończy nad stawem”; numery działek: 1588–1610.

II.2. Uroczysko od Drogi Roznoszynieckiej: „Poczyna się od klina mielnikowego, pierwszym bokiem leży od drogi do Kątnego Młyna, drugim od drogi do Roznoszyniec i [się] schodzi klinem między tymi drogami”; numery działek: 1611–1638.

II.3. Uroczysko w Szańcach Niższych: „Poczyna się od drogi do Roznoszyniec, jednym bokiem leży od pól łubianeckich, drugim od drogi do Łubianek Niższych”; numery działek: 1639–1654.

II.4. Uroczysko Klin Wojcieszczuka: „Leży między drogami, pierwszą stroną do Niższych, drugą do Wyższych Łubianek i przypiera do pól łubianeckich”; numery działek: 1655–1656.

II.5. Uroczysko w Szańcach Wyższych: „Poczyna się od wygonu, pierwszym bokiem leży od dwóch dróg, to jest do Niższych i Wyższych Łubianek, drugim

od gościńca wołoczyskiego, kończy się przy granicy łubianeckiej”; numery działek: 1657–1658.

II.6. Uroczysko od Zwierzyńca: „Poczyna się od granicy kretowieckiej, leży jednym bokiem od gościńca wołoczyskiego, drugim od drogi polnej i kończy się klinem między tymi drogami”; numery działek: 1659–1767.

II.7. Niwa od Czystego Jeziora: „Poczyna się od wygonu, jednym bokiem leży od drogi polnej, drugim do drogi do Kretowiec, przypiera do granicy kretowieckiej”. Numery działek: 1768–1975.

III. Niwa Jezioro Koubaniste, czyli Druga Ręka: „Poczyna się od figury św. Tekli, ciągnie się na południe ku granicy stryjowieckiej; zawiera w sobie trzy uroczyska: pierwsze – od Stawku Księżego, drugie – od Koubanistego Jeziora, trzecie – od św. Tekli”; numery działek: 1976–2138.

III.1. Uroczysko od Stawku Księżego: „Poczyna się od pól kretowieckich, leży między dwiema drogami do Kretowiec”; numery działek: 1976–2019.

III.2. Uroczysko od Koubanistego Jeziora: „Poczyna się od granicy kretowieckiej, jednym bokiem [do]tyka się gościńca skałackiego, drugim drogi kretowieckiej, kończy się klinem między tymiż drogami”; numery działek: 2020–2112.

III.3. Uroczysko od św. Tekli: „Jednym bokiem leży od gościńca skałackiego, drugim od drożyny małogalickiej, przypiera do wygonu”; numery działek: 2113–2138.

IV. Nyczajowa Dolina, czyli Ręka Trzecia: „Przypiera do granicy stryjowieckiej i zarudeckiej na południe; zawiera w sobie pięć [właśc.: siedem] uroczysk: pierwsze – od Głębockiej Doliny, drugie – od Głuchego Jeziora, trzecie – Na Mazowieckich Sznurach, czwarte – od Popowej Krynicy, piąte – Szrednia, szóste – za Dłużkiem, siódme – za Legowiskiem”; numery działek: 2138 ½–2434.

IV.1. Uroczysko Za Dłużkiem: „Poczyna się od wygonu, jednym bokiem [s]tyka się [do] drożyny polnej i gościńca skałackiego, drugim [do] drogi idącej [do] Stryjówki, kończy się przy strumyku z jeziora płynącym”; numery działek: 2138 ½–2209.

IV.2. Uroczysko Za Legowiskiem: „Poczyna się od strumyka z jeziora płynącego, leży jednym bokiem od gościńca skałackiego, drugim od drogi stryjowieckiej, kończy się przy miejskich polach”; numery działek: 2210–2219.

IV.3. Nyczajowa Dolina: „Notandum. Nyczajowa Dolina podzielona w prawidłach na uroczyska ut supra, dlatego, że przez drogę, to jest hrycowiecką, wałachowiecką i czernichowiecką w góry mierzone były, ponieważ Imć Pan Inżynier, nie zważając, iż przez drogi było mierzone, zaaprobował, za czym tak się zostało. Cała ta niwa leży: [1.] dokoła i bokiem do granicy stryjowieckiej, 2. od sogłówek dzielących cztery niwy, 3. od granicy wałachowieckiej,

zarudeckiej i od granicy czernichowieckiej, od rowu, czyli potoku zwanym Nyczajowa Dolina”. Numery działek: 2220–2434.

V. Niwa Za Dłużkiem, czyli Czwarta Ręka: „Zawiera w sobie uroczysk cztery. Pierwsze od pól wierniackich, drugie od gościńca tarnopolskiego, trzecie – Za Dłużkiem, czwarte – przy Mielnickim Lasku i pola po podłas”; numery działek: 2435–2620 $\frac{1}{4}$.

V.1. Uroczysko Od Pól Wierniackich: „Leży jednym bokiem od pól wierniackich, drugim od Doliny Nyczajowej, przypiera do sogłówka Markiewicza”; numery działek: 2435–2481.

V.2. Uroczysko Od Gościńca Tarnopolskiego: „Jednym bokiem leży od tegoż gościńca, drugim od sogłówek Markiewicza, trzecim od drogi stryjowieckiej, czwartym – od drogi starozbarskiej”; numery działek: 2482–2545.

V.3. Uroczysko Za Dłużkiem: „Jednym bokiem leży od drożyny starozbarskiej w góry, drugim – od drogi stryjowieckiej, trzecim – od gościńca tarnopolskiego”; numery działek: 2546–2589.

V.4. Uroczysko Pod Mielnickim Lasem. „Jedną stroną leży od pól wierniackich, drugą od drogi [ze] Starego Zbaraża w góry, trzecią – od szlaku tarnopolskiego i przypiera do lasu mielnickiego”; numery działek: 2590–2620 $\frac{1}{4}$.

W części drugiej wydzielono dwie niwy:

VI. Przedmieście Załozieckie: „Niwa ogrodowa w placu miejscowym”; numery działek: 2621–3142.

VII. Przedmieście Załozieckie. Niwa za Dębiną, czyli Ręka Pierwsza: „Poczyna się od pastwiska czyli wygonu, przypiera na zachód do gruntów załużskich i bazarzynieckich. Zawiera w sobie uroczysk trzy: pierwsze – Za Dębiną, drugie – Od Lasu Załużskiego, trzecie – Za Laskami od Łanu Załużskiego, i trzy pola od łanu załużskiego”; numery działek: 3143–3266.

VII.1. Trzy pola od łanu załużskiego; numery działek: 3143–3146.

VII.2. Uroczysko Za Dębiną: „Leży jednym bokiem od pastwiska i cmentarzy, [drugim od] łanu załużskiego, trzecim – od drogi idącej do Kołodna”; numery działek: 3147–3214.

VII.3. Uroczysko Od Łanu Załużskiego: „Leży jednym bokiem od łanu załużskiego, drugim od gościńca lwowskiego, trzecim od cmentarza, czwartym od drogi kołodeńskiej”; numery działek: 3215–3249.

VII.4. Uroczysko Za Laskami: „Leży jednym bokiem od łanu załużskiego, drugim przypiera do pól załużskich, trzecim – od gościńca kołodeńskiego”; numery działek: 3249 $\frac{1}{2}$ –3266.

W mieście Zbarażu nie było gruntów pustych.

W granicach miasta Zbaraża grunty posiadał dwór, a także kilkunastu chłopów ze wsi Załuże. Ich pola orne, które znajdowały się w niwach IV – Nyczajowa Dolina i V – Niwa Za Dłużkiem, zajmowały łącznie powierzchnię

250 mórg 1467 sążni (tym 4 morgi 502 sążnie – grunty dworskie). Zbierano z nich rocznie 882 $14/32$ korca żyta, 221 $14/32$ korca jęczmienia i 1382 $6/32$ korca owsa. Poza tym paroch greckokatolicki z Bazarzyniec posiadał ogród o powierzchni 202 sążni.

Zob.: Rekapitulacja sumaryczna miasta Zbaraża

Na ogólną powierzchnię Zbaraża składały się:

- 1) pola orne – 3129 mórg 1128 sążni (w tym 5 mórg 1000 sążni ogrodów, zakwalifikowanych jako pola orne);
- 2) grunty zakwalifikowane jako łąki – 574 morgi 644 sążnie (w tym 2 morgi 418 sążni łąk, 251 mórg 731 sążni ogrodów i sadów, 97 mórg 938 sążni pastwisk, 136 mórg 590 sążni stawów i jezior oraz 86 mórg 1167 sążni zarośli określanych jako laski);
- 3) lasy – 145 mórg 374 sążnie; był to las o nazwie „Dłużek” lub „Na Dłużku”.

Rozmieszczenie poszczególnych kultur rolnych: ogrody i sady, pastwiska i zarośla – na niwach I. Plac miejscowy oraz VI. Przedmieście Załozieckie; pola orne oraz stawy i jeziora – na wszystkich pozostałych niwach; lasy – na niwie V. Za Dłużkiem.

Ponieważ nie zachowały się prawidła fasonowania, trudno jest określić wydajność gleby. Pewne światło na tę kwestię rzuca odręczna notatka zamieszczona na jednym z sumariuszy: „Grunty tej gromady dwojakim sposobem używają się; pierwsze obsiewają się przez trzy lata, to jest rok oziminą, drugi i trzeci jarzyną, a w czwartym roku ugorem leżą przez jedno lato; drugie grunty obsiewają się przez dwa lata, to jest rok oziminą, rok jarzyną, a w trzecim roku ugorują się, wypuszczają na jedno lato”.

Z analizy danych zawartych w sumariuszu powierzchni gruntów dominikalnych i rustykalnych oraz uzyskiwanych z nich zbiorów (Summarium) wynika, że dominującymi uprawami były jęczmień i owies, w mniejszym stopniu żyto; równocześnie bardzo mało wysiewano pszenicy. Łączne zbiory czterech podstawowych zbóż w skali 3 lat wynosiły 36 722 korce; średnie zbiory z 1 morgi – 5 $27/32$ korca.

Zob.: Sumariusz fasji gromadzkiej miasta Zbaraża

Więcej informacji o zbiorach przynoszą sumariusz generalny oraz konsygnacja gruntów duchownych. Z dokumentów tych wynika, że zbiory podstawowych zbóż z gruntów dworskich wynosiły (w korcach): pszenica – 143 $1/4$, żyto – 334 $21/32$, jęczmień – 919 $3/32$, owies – 77 $1/4$. Z części należących do instytucji kościelnych zbiory były następujące: część ks. Bartłomieja Kurowskie-

go (proboszcz łański): żyto i jęczmień – po 190 7/16, owies – 285 21/32; greckokatolicka parafia Zmartwychwstania Pańskiego: żyto – 38 23/32, jęczmień – 23 7/32, owies – 34 13/16; greckokatolicka parafia Wniebowstąpienia Pańskiego: żyto – 51 1/16 i jęczmień – 63 25/32. Z gruntów użytkowanych przez mieszkańców Zbaraża (gromadę) zbierano (w korcach) 166 13/32 pszenicy, 8963 3/16 żyta, 11 378 19/32 jęczmienia i 13861 7/16 owsa.

Zbiory z pozostałych upraw szacowane były w przeliczeniu na siano i podawane w cetnarach. I tak dwór zbierał łącznie 1369,11 cetnara siana, w tym ze stawów – 1058,91, z wierzchowiny stawów – 230,89, z ogrodów – 73,15 i z pastwisk – 6,16 cetnara. Oprócz tego uzyskiwano 404,31 cetnara potrawu (w tym 378,18 ze stawów i 26,13 z ogrodów).

Łączne zbiory siana i potrawu z części duchownych wynosiły: 326,20 cetnara siana (łąki – 3,15, stawy – 205,96, ogrody – 80,68, pastwiska – 0,41 i zarosła – 36) oraz 103,48 cetnara potrawu (łąki – 1,12, stawy – 73,55 i ogrody – 28,81). W rozbiciu na poszczególnych właścicieli zbiory siana i potrawu przedstawiały się następująco: parafia rzymskokatolicka – 22,01 cetnara siana i 7,86 potrawu, klasztor Bernardynów – 290,07 cetnara siana i 90,58 potrawu, greckokatolicka parafia Zmartwychwstania Pańskiego – 10,50 cetnara siana i 3,75 potrawu oraz greckokatolicka parafia Wniebowstąpienia Pańskiego – 3,62 cetnara siana i 1,29 potrawu.

Gromada z łąk uzyskiwała 28,50 cetnara siana i 10,18 potrawu, z ogrodów – 4523,56 cetnara siana i 1613,51 potrawu oraz z pastwisk – 402,22 cetnara siana.

Lasy przynosiły dworowi 131 ¼ sążnia sześć. drewna twardego.

Według sumariusza dominikalnego i rustykalnego szacunkowe roczne przychody z wszystkich kultur rolnych wynosiły: w przypadku gruntów dominikalnych – 675 złr 23 kr z pól ornych, 432 złr 32 kr – z łąk oraz 140 złr¹ z lasów; w przypadku gruntów rustykalnych – 8407 złr 56 kr z pól ornych oraz 1345 złr 32 kr z łąk. Łączne przychody z całego miasta wynosiły więc 11 001 złr 23 kr.

W Zbarażu znajdowało się łącznie 838 budynków mieszkalnych, w tym 291 chałup, 531 domów (jako dom murowany wymieniono tylko jeden), 10 dworów (w tym jeden murowany) oraz 6 dworów. Wszystkie budynki mieszkalne rozlokowane były przeważnie na niwach I i VI (plac miejscowy i ogrody), ale ich rozmieszczenie w obrębie śródmieścia i przedmieść przedstawia się niezwykle interesująco. Otóż w śródmieściu Zbaraża znajdowało się najwięcej budynków, przy czym zdecydowanie przeważały domy (356), które

¹ Jest to wartość drewna miękkiego; wartość drewna twardego wynosiła 205 złr 37 kr. CPAHU Łwów, fond 19: Metryka józefińska, opis 18 sprawa 1, k. 214.

stanowiły ponad 90% wszystkich obiektów mieszkalnych. Chałup było mało, zaledwie 29. Ponadto znajdowały się tam dwa dworki i cztery dwory. Podobna sytuacja była na Przedmieściu Załozieckim, gdzie występowały prawie wyłącznie domy (175 domów, 1 chałupa i 1 dworek). Zupełnie inna była struktura zabudowy mieszkaniowej na przedmieściach Tarnopolskim i Przygródek – tam w ogóle nie było domów, lecz praktycznie same chałupy (Przygródek – 92 chałupy, 4 dworki, 1 dwór; Tarnopolskie – 169 chałup, 3 dworki, 1 dwór). Wynika z tego, że śródmieście oraz Przedmieście Załozieckie zamieszkiwała ludność zamożniejsza, trudniąca się profesjami typowo miejskimi. W dwóch pozostałych przedmieściach mamy do czynienia z ludnością uboższą, utrzymującą się głównie z uprawy ziemi.

W Zbarażu było ponad 20 obiektów, które można uznać za budowle publiczne i tym podobne. Były to:

- 1) obiekty administracji dworskiej – gubernia (budynek zarządu administracyjnego dóbr) oraz zamek (opuszczony);
- 2) obiekty administracji miejskiej – ratusz (murowany, niedokończony i pusty) oraz kłoda (rodzaj dybów);
- 3) obiekty wojskowe – odwach i rajtszula żołnierska;
- 4) obiekty sakralne – klasztor Bernardynów wraz z kościołem klasztornym, dzwonnica i przylegającym placem (cmentarzem); probostwo rzymskokatolickie z kościołem farnym, dzwonnica i przylegającym placem (cmentarzem); probostwo greckokatolickie Zmartwychwstania Pańskiego z cerkwią i przylegającym placem (cmentarzem); probostwo greckokatolickie Wniebowstąpienia Pańskiego z cerkwią i przylegającym placem (cmentarzem); dwie cerkwie greckokatolickie: Najświętszej Panny Maryi i św. Michała Archanioła z przylegającymi placami (cmentarzami); bożnica żydowska;
- 5) obiekty oświatowe – dwie szkoły (niemiecka i bożnica żydowska) oraz cztery szkółki (trzy dla diaków i jedna żydowska);
- 6) obiekty związane z ochroną zdrowia – dwa szpitale dla ubogich (farny i żydowski);
- 7) inne obiekty – łaźnia z przynależnym do niej domem, przyszkółek żydowski.

Oprócz tego w mieście były trzy cmentarze grzebalne: dwa nowe – jeden rzymskokatolicki przynależny do kościoła farnego, drugi greckokatolicki parafii Zmartwychwstania Pańskiego oraz okopisko żydowskie.

Istniał także ogród dworski (skarbowy) utrzymany w stylu włoskim. Jako oddzielny plac wyznaczony został także rynek miejski.

W Zbarażu istniały cztery folwarki; trzy z nich należały do proboszczów trzech zbaraskich parafii, czwarty do Stanisława Dąbrowskiego. Zapewne ist-

niał też folwark dworski, gdyż w metryce józefińskiej wymieniono niektóre związane z nim obiekty, jak obora i stajnia.

Ponadto w mieście były dwie inne stajnie (żołnierskie), cegielnia użytkowana przez Konrada Strycharza, cztery kuźnie, kilka młynów, dwie rogatki celne (mytnice), trzy pasieki, studnia pod dachem, woskobojnia i dom byków (?). O wybitnie handlowym charakterze Zbaraża świadczy to, że działało 81 kramnic (usytuowanych w śródmieściu) oraz 23 winnice (winiarnie).

Drogi, określane też jako ulice, wymieniano w obrębie każdej z niw. Oprócz tego wyróżniano drogi o następujących nazwach: do i od Kątnego Młyna oraz Kornijowego młyna, do Załuża, Załoziec, Kołodna (w Rzeczypospolitej, przy granicy z Galicją), Kretowiec, Łubianek (Niższych i Wyżnych), Starego Zbaraża, Roznoszyniec, Skałatu, Szymkowiec, Tarnopola, do miasta, do młyna, do stawu, do gościńca tarnopolskiego, do szlaku załozieckiego, do wody, do zamku, na most, do miasta, na Podzamcze, na przedmieście, z grobli, z Tarasówki, Wierniak, Wołoczysk, a także szlaki: załoziecki (do Załoziec) i tarnopolski oraz gościńce: tarnopolski, lwowski, wołoczyski. W różnych częściach miasta wymieniane były również ścieżki i ulice (bez określenia nazwy lub kierunku) oraz sogłówki (polne drożyny, miedze).

Ponadto metryka józefińska wymienia inne obiekty zaliczane do infrastruktury technicznej: dwie bramy (do klasztoru Bernardynów i do probostwa łańciskiego), dwie groble (na jednej stał młyn miejski) oraz dwa mosty (przy wjeździe do miasta oraz na fosie koło zamku).

W Zbarażu istniało kilkanaście obiektów fizjograficznych:

- 1) staw miejski (określany także jako Czyste Jezioro) o powierzchni 114 mórg 189 sążni (w tym 38 mórg 771 sążni to wierzchowina);
- 2) trzy mniejsze akweny wodne: staw bernardyński o powierzchni 20 mórg 1138 sążni (w tym 6 mórg wierzchowiny), jezioro bez nazwy o powierzchni 6 mórg 806 sążni (oba te akweny to zapewne Koubaniste Jezioro i Głuche Jezioro), a także staw Glennik;
- 3) stawek proboszcza o powierzchni 400 sążni, używany jako wodopój dla bydła;
- 4) jeziora nieużyteczne, niemierzone – 10 takich obiektów;
- 5) błota nieużyteczne – 5 takich obiektów, w tym zapewne błota Drobotowe i Czarne Łozy;
- 6) rzeki Gniezna i Neczaicha oraz strumyk płynący z jeziora (bez nazwy);
- 7) doliny: Dolina Wilkowa, Dolina Drobotowa, Gniła Dolina i Głęboka Dolina.

Przestrzeń publiczno-polityczna

Biorąc pod uwagę strukturę posiadania gruntów, strukturę społeczną oraz charakterystykę zabudowy, w Zbarażu można wyróżnić cztery ośrodki władzy:

- 1) władza dworska – reprezentowana przez dziedzica miasta (hr. Wincenty Potocki) oraz właścicieli części kościelnych, na których osadzono poddanych (parafia rzymskokatolicka oraz klasztor Bernardynów);
- 2) władza miejska – reprezentowana przez wójta i magistrat;
- 3) władza duchowna – reprezentowana przed jedną parafię rzymskokatolicką (parafia farna), dwie greckokatolickie (Wniebowstąpienia Pańskiego i Zmartwychwstania Pańskiego) oraz gminę żydowską zarządzaną przez rabina;
- 4) władza wojskowa – sądząc z zapisów w metryce józefińskiej, w Zbarażu stacjonował niewielki oddział wojskowy.

Analiza metryki józefińskiej i opisanie urbarialnych wskazuje, że w Zbarażu znajdowały się:

- 1) kościół parafialny rzymskokatolicki;
- 2) dwie cerkwie parafialne greckokatolickie: Wniebowstąpienia Pańskiego i Zmartwychwstania Pańskiego;
- 3) dwie cerkwie greckokatolickie filialne: św. Michała Archanioła i Najświętszej Panny Maryi;
- 4) klasztor Bernardynów;
- 5) bożnica żydowska.

Z zapisów w metryce józefińskiej wynika, że w Zbarażu stacjonował oddział wojskowy. Świadczy o tym fakt, że jako oddzielne budowle wyodrębniono odwach, dwie stajnie żołnierskie oraz rajtżulę. Ponadto dwa dworki z niewielkim ogrodem zajmowali: major Kimm, być może dowódca oddziału, oraz por. Rabakizy.

Przestrzeń społeczna

W świetle metryki józefińskiej w Zbarażu było 996 posiadaczy gruntowych (łącznie z dziedzicem i częściami kościelnymi). Ich struktura była jednak mocno zróżnicowana: 350 osób, zamieszkujących głównie w śródmieściu oraz na przedmieściach (Przygródek, Tarnopolskie i Załozieckie), posiadało wyłącznie domy (w tym kramnice). Posiadaczami domów i ogrodów o powierzchni mniejszej niż 1 morga było 379 osób. Pozostałych 267 miejskich właścicieli użytkowało grunty o powierzchni większej niż 1 morga. Wśród nich 97 osób miało gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 mórg, 51 – 6–10 mórg, 87 – 11–20 mórg i 37 powyżej 21 mórg. Najwięcej ziemi posiadali: Pańko Nyczaj (dom nr 477) – 34 morgi 944 sążnie, Jurek

Kiryk (414) – 34 morgi 534 sążnie, Stena Dziedzic (517) – 33 morgi 1200 sążni, Antoni Furman (546) – 31 mórg 1314 sążni, Tymko Bojarczuk (510) – 31 mórg 1170 sążni i Antoni Pizuń (405) – 31 mórg 581 sążni.

Z metryki józefińskiej wynika także, że w Zbarażu nieruchomości posiadały osoby legitymujące się szlacheckim pochodzeniem; ich nazwiska z reguły opatrywano odpowiednimi tytułami, np. urodzony, pan, imć pan/pani lub wielmożny pan. Były to następujące osoby (w przypadku niektórych nie podano imion): Lachowska (posiadała dworek z ogrodem), Piotr Lisowski (dworek z ogrodem), por. Rabakizy (dworek murowany z ogrodem skarbowym), Rosicki (chałupa z ogrodem), Stefański (dworek z ogrodem), Szatkowski (dworek z ogrodem), Tomaszewska (dwór) i Truszkowski (dworek z ogrodem).

Jako przedstawiciele duchowieństwa z imienia i nazwiska wymieniono jedynie proboszcza rzymskokatolickiego ks. Bartłomieja Kurowskiego, parocha greckokatolickiego Ignacego Rembałę oraz rabina Litmana.

Zob.: Wykaz posiadaczy nieruchomości w Zbarażu ujętych w metryce józefińskiej

Według opisań urbarialnych miasto Zbaraż było własnością hr. Wincentego Potockiego, do którego należały prawa zwierzchności dominialnej. Zwierzchniej władzy dziedzica nie podlegali:

- 1) proboszcz parafii rzymskokatolickiej (farnej),
- 2) paroch greckokatolickiej cerkwi Wniebowstąpienia Pańskiego,
- 3) paroch greckokatolickiej cerkwi Zmartwychwstania Pańskiego,
- 4) paroch greckokatolickiej cerkwi w Bazarzyńcach (w Zbarażu posiadał niewielkie grunty),
- 5) klasztor Bernardynów,
- 6) wielmożny Walter.

Jak wynika z alegatu nr 10, podatkiem rustykalnym opłacanym z miasta Zbaraża dodatkowo nie były obciążone grunty dworskie (w tym wydzierżawione kilku młynarzom i pachółkom) oraz należące do dworu w Załużu, grunty poddanych z Załuża, wspólne pastwiska będące w użytkowaniu całej gromady Zbaraża i grunty wójtowskie.

Prawa zwierzchności nad poddanymi posiadało jedynie trzech z wymienionych wyżej właścicieli:

- 1) hr. Wincenty Potocki – minimum 890 rodzin (dokładna liczba trudna do ustalenia ze względu na niezachowanie się wszystkich alegatów),
- 2) proboszcz parafii rzymskokatolickiej – 10 rodzin,
- 3) klasztor Bernardynów – 6 rodzin.

Ze względu na niezachowanie się wszystkich alegatów nie można podać

szczegółowych danych o strukturze społeczno-zawodowej Zbaraża. Można jedynie skonstatować, że ogół mieszkańców dzielono, biorąc pod uwagę rodzaj posiadanych przez nich nieruchomości. Wyodrębniono więc cztery grupy ludności:

- 1) posiadacze wyłącznie domów (określani jako chałupnicy);
- 2) posiadacze domów i „pomiernych zagród” (określani jako chałupnicy);
- 3) osoby nieposiadające ani domów, ani zagród (określani jako komornicy);
- 4) posiadacze gruntów, takich jak na wsi (określani jako całogrunтови, trzyćwierciowo-, pół- i ćwierćgrunтови).

W dużym uproszczeniu można przyjąć, że osoby zaliczone do pierwszych trzech grup były mieszczanami, a zaliczone do grupy czwartej – mieszczanami-rolnikami. Liczba tych pierwszych, łącznie z Żydami, wynosiła 900. Liczba mieszczan-rolników jest trudna do ustalenia z uwagi na brak danych o poddanych hr. Wincentego Potockiego (do tej grupy można zaliczyć 6 poddanych klasztornych).

Trudno coś powiedzieć o rzemiośle i rzemieślnikach. Z zachowanych informacji wynika jedynie, że na gruntach dworskich osiedlonych było 4 młynarzy oraz 7 pachółków.

Większość posiadaczy miała grunty niezakupne. Alegaty wspominają także o posiadaczach placów i gruntów zakupnych, lecz brak bliższych szczegółów na ten temat. Jak się jednak wydaje, obciążenia zarówno mieszczan, jak i przedmieszczan, poddanych hr. Wincentego Potockiego, były umiarkowane. Zakres ich obowiązków wobec dziedzica był zróżnicowany i zależał od przynależności do konkretnej kategorii poddanych. Na ogół katolicy posiadacze domów oraz domów i zagród (opisywani także jako chałupnicy) zobowiązani byli do opłacania – oprócz czynszu od domów – czterech rodzajów czynszu: z tytułu obowiązku odrabiania 12 dni rocznie pańszczyzny pieszej i skoszenia 4,5 kop siana oraz tzw. świńszczyzny i owczyzny. Natomiast komornicy byli zobowiązani do odrabiania 12 dni rocznie pańszczyzny pieszej.

Powinności posiadaczy gruntów podobnych do wiejskich (całogrunтови, trzyćwierciowo-, pół- i ćwierćgrunтови) były nieco większe. Mieli oni obowiązek odrabiania rocznie 12 dni pańszczyzny ciągłej pojedynkowej (ćwierćgrunтови) lub parowej (wszyscy pozostali) oraz skoszenia 4,5 kop siana na pańskich łąkach. Robociznę można było zamienić na czynsz według ustalonej w inwentarzu stawki. Ponadto mieszczanie-rolnicy musieli opłacać czynsz z gruntów i łąk oraz z tytułu tzw. świńszczyzny i owczyzny, a także składki: „na gary” i tzw. jałowiczne, czyli składkę na wynajęcie sług dworskich. Niektórzy poddani uiszczali także daniny dodatkowe (z możliwością zamiany na czynsz), np. posiadacze pasiek – dziesięcinę pszczelną, a posiadacze lasków, czyli sadów – tzw. sadowe (co 10. owoc). Ci ostatni musieli

dotatkowo wnosić opłaty za drzewa „leśne na różne potrzeby zdatne” (drzewa „leśne”, które wyrosły w sadach, czyli laskach, traktowano jako własność dziedzica).

Różne opłaty i daniny na rzecz dworu wnosili także Żydzi. 225 rodzin posiadających domy i winnice opłacało czynsze od domów, kramnic i sklepów, natomiast 110 rodzin komorników żydowskich – czynsz „za protekcję”. Ponadto ludność żydowska zobowiązana była do opłacania tzw. jałowicznego; daninę tę uiszczal zarówno cały kahał, jak i pojedyncze rodziny.

Poddani proboszcza rzymskokatolickiego opłacali czynsz od domów, a poddani klasztoru Bernardynów (6 gospodarzy trzyćwierciowogruntowych mieszkających na Przedmieściu Tarnopolskim) – 104 dni pańszczyzny parociągłej rocznie.

Oprócz powinności wyliczanych indywidualnie, uzależnionych od wielkości posiadanego gruntu, pewne obowiązki nałożono też na wszystkich mieszkańców. Cała gromada miała obowiązek wykonywania szarwarku przy utrzymaniu mostów i grobli, musiała też płacić tzw. żarnowe, czyli czynsz od posiadania żarn. Ponadto mieszczanie i przedmieszczanie katolicy opłacali stołowe na rzecz trzech miejskich parafii, natomiast kahał żydowski miał obowiązek dostarczania wosku i łoju do oświetlania kościoła farnego.

Pewne obowiązki miał też dwór. Chodzi tutaj o wnoszenie stałej rocznej opłaty w gotówce na rzecz kościoła farnego oraz dostarczanie specjalnej ordynarii dla klasztoru Bernardynów.

Zob.: Wykazy posiadaczy nieruchomości w Zbarażu ujętych w opisaniach urbarialnych

Na podstawie metryki józefińskiej i opisań urbarialnych w Zbarażu można wyróżnić dwie grupy wyznaniowe: katolików i żydów. Z opisań urbarialnych wynika, że w mieście mieszkało 385 rodzin żydowskich oraz co najmniej 520 rodzin katolickich. W księdze pomiarów metryki józefińskiej proporcje między katolikami i żydami były podobne.

O wiele trudniej odnieść się do struktury narodowościowo-wyznaniowej ludności chrześcijańskiej. Analiza brzemienia imion i nazwisk oraz liczby rozmieszczenia kościołów i cerkwi sugeruje, że udział ludności o etnosie polskim i rusińskim mógł być podobny.

Do elity miejskiej Zbaraża należy zaliczyć:

- przedstawiciele administracji dworskiej: Pan[taleona] Korzeniowskiego i Andrzeja Krzepickiego – plenipotentów dziedzica;
- właściciele mniejszych części miasta: nieznanych z imienia Szatkowskiego i Waltera;

- przedstawiciele miasta: Aleksandra (Leśkę) Adamiszyna i Józefa Wiktorowskiego – wójtów, Jędrzeja Jaremko (Jaremkowego), Pantalemona (Pańko) Nyczaja i Tymkę Bojarczuka – przysiężnych oraz Petra Hryna, Antoniego Furmana (Furmaniuka) i Anducha (Andrzeja) Hymeniuka – deputowanych;
- osoby duchowne: proboszcza Bartłomieja Kurowskiego, parocha Ignacego Rembałę, rabina Litmana;
- oficerów: majora Kimma i por. Rabakizego.

WYBRANE TEKSTY ŹRÓDŁOWE

Opisanie granic miasta Zbaraża

Cyrkuł tarnopolski. Państwo Zbaraż. Miasto Zbaraż. Granice

Działo się na gruncie dóbr miasta Zbaraża dnia siódmego grudnia tysiąc siedemset osiemdziesiątego siódmego roku w przytomności gromad ściennie graniczących, a mianowicie w przytomności wójtów, przysiężnych i innych ludzi wybranych.

Na mocy cyrkularza pod dniem drugim lutego tysiąc siedemset osiemdziesiątego siódmego roku od najwyższej cesarsko-królewskiej ułożenia podatków komisji dla ograniczenia każdych dóbr z osobna do państw wypadłego.

Stanąwszy na gruncie dóbr miasta Zbaraża na stawem, od młyna łubianieckiego płynącym, zacząwszy najprzód oznaczać grunty właściwe zbarskie od gruntów ściennych łubianieckich, usypany jest kopiec pierwszy, od którego idąc na wschód miedzą oddzielającą grunty zbarskie od gruntów Łubianek Niżnych, w odległości sążni sto siedemdziesiąt siedem kopiec drugi, w tej ścianie narożny, nad drogą do młyna łubianieckiego idącą, usypany; skąd na północ tąż drogą, o sążni pięćdziesiąt sześć, kopiec narożny drugi na uboczu od młyna łubianieckiego usypany, od którego na wschód miedzą o sążni sto trzydzieści jeden kopiec pierwszy, a o sążni siedemdziesiąt dwa kopiec drugi, w ścianie na zachód idącej narożny; skąd na północ o sążni dziesięć odległości kopiec narożny drugi, od którego na wschód miedzą o sążni siedemdziesiąt siedem kopiec narożny trzeci, nad drogą roznoszyniecką usypany; stąd zaś drogą wspomnianą [roznoszyniecką], udającą się na południe pomiędzy grunty z prawej strony zbarskie, a z lewej łubianieckie, a w odległości sążni sto osiemnaście kopiec pierwszy, od którego dalej na południe tąż drogą na sążni sto pięćdziesiąt sześć odległości kopiec drugi, a o sążni sto dwadzieścia cztery kopiec trzeci; od tego zaś w dół idąc, ponad drogę wspomnianą, w przeciągu sążni sto pięć kopiec czwarty, w tej ścianie narożny, na dole usypany, a stąd miedzą na wschód w odległości sążni sto sześćdziesiąt pięć kopiec piąty, o sążni zaś sześćdziesiąt jeden kopiec drugi w ścianie na wschód idącej narożny; a stąd na południe miedzą na sąż-

ni sześćdziesiąt trzy odległości kopiec pierwszy, nad drogą z Łubianek do Zbaraża idącą usypany, za drogą zaś wspomnianą kopiec drugi, od którego dalej na południe w przeciągu sążni siedemdziesiąt kopiec trzeci, nad drogą do Łubianek Wyżnych idącą usypany, stąd zaś drogą kopiec czwarty, skąd rowem, Szaniec zwanym, na południe idąc na sążni trzysta piętnaście kopiec piąty, w tej ścianie ostatni, nad drogą do Wołoczysk idącą usypany; a skąd na wschód drogą wołoczyską udając się, w odległości sążni sto pięćdziesiąt dwa kopiec pierwszy, a o sążni dwieście dwadzieścia kopiec drugi; skąd dalej na wschód drogą wspomnianą, grunty miejskie zbaraskie [leżące] od [strony] wołoczyskiego gościńca od gruntów Łubianek Niżnych, Wyższe Szańce zwanych, dzielącą, na sążni dwieście osiemdziesiąt trzy odległości kopiec trzeci, a w przeciągu sążni sto siedemdziesiąt kopiec czwarty, w odległości zaś sążni dwieście sześćdziesięciu kopiec piąty; od tego dalej na wschód drogą na sążni dwieście pięćdziesiąt jeden kopiec szósty, skąd na sążni dziewięćdziesiąt kopiec siódmy, w ścianie na wschód idącej narożny; od którego też drogą na południe na sążni siedemdziesiąt odległości kopiec pierwszy, przy Zwierzyńcu, w gruntach Łubianek Niżnych znajdującym się usypany. Tu się kończą grunty Łubianek Niżnych, za drogą po lewej stronie leżące, ściennie z gruntami zbaraskimi graniczące, a zaczynają się grunty kretowieckie. Od wspomnianego kopca na sążni dziesięć kopiec drugi, a od tego dalej [idąc] na południe, drogą pomiędzy grunty z prawej strony zbaraskie [leżące] od [strony] wołoczyskiego gościńca, z lewej kretowieckie, Za Zwierzyńcem zwane, w odległości sążni sto piętnaście kopiec trzeci, skąd też drogą kretowiecką na sążni sto dwadzieścia siedem kopiec czwarty, a od tego schodząc w dolinę, Wilkowa zwaną, o sążni czterdzieści dwa kopiec piąty, w ścianie na południe idącej narożny; a stąd na zachód błotem o sążni dziewiętnaście kopiec narożny drugi, od tego zaś na południe miedzą w odległości sążni sześćdziesiąt dziewięć kopiec narożny trzeci, a stąd na zachód sołgówkami o sążni dwadzieścia osiem kopiec narożny czwarty, od którego na południe miedzą o sążni dwadzieścia trzy kopiec narożny piąty, a stąd na zachód o sążni cztery kopiec narożny szósty; od tego zaś na południe miedzą w odległości sążni sześćdziesiąt kopiec pierwszy, stąd dalej, pomimo [tu: obok] kopca granicznego dawnego, na sążni sto trzydzieści dziewięć kopiec drugi, w ścianie na południe idącej ostatni, ponad drogą z Kretowiec do Zbaraża idącą usypany; stąd też drogą na zachód o sążni dwadzieścia pięć kopiec narożny drugi, przy kamieniu na tejże miedzy znajdującym się, od którego miedzą na południe w odległości sążni sto czterdzieści siedem kopiec narożny trzeci, na dole, naprzeciw folwarku ks. proboszcza zbaraskiego [usypany]; stąd doliną na wschód, po lewej stronie stawku księżego w odległości sążni sto siedemdziesiąt dwa kopiec narożny czwarty, w tejże

dolinie usypany, od tego zaś na południe, pomimo kamienia granicznego o sążni sto dziewięć odległości, kopiec narożny piąty, nad drogą kretowiecką usypany, a stąd na zachód drogą wymienioną o sążni sto pięćdziesiąt dziewięć kopiec narożny szósty; od którego na południe miedzą przy uroczysku kretowieckim, Zafigura zwanym, na sążni sto dwadzieścia dziewięć kopiec pierwszy, od którego zaś o sążni sto dwadzieścia dziewięć kopiec drugi. Przy tym [kopcu] kończą się grunty kretowieckie, ściennie z gruntami zbaraskimi graniczące, a zaczynają się grunty dóbr wsi Hrycowce. Stąd dalej na południe o sążni sto osiemdziesiąt pięć nad drogą kretowiecką kopiec trzeci, za drogą zaś kopiec czwarty, od którego dalej na południe z góry [idąc], pomiędzy grunty z prawej zbaraskie, z lewej strony hrycowieckie, o sążni dwieście pięćdziesiąt osiem kopiec piąty. Tu się kończą grunty hrycowieckie, do zbaraskich przepierające, a zaczynają się grunty dóbr wsi Stryjówka. Stąd zaś miedzą, pomiędzy grunty z prawej strony zbaraskie, a z lewej stryjowieckie ciągnące się w przeciagu sążni sto czterdzieści, kopiec szósty, a o sążni pięćdziesiąt siedem kopiec siódmy, w ścianie między zachodem a wschodem leżącej ostatni; stąd zaś sogłówkami na zachód o sążni sto dwadzieścia trzy kopiec narożny drugi, a od tego na północ o sążni jedenaście kopiec narożny trzeci, od którego na zachód w odległości sążni pięćdziesiąt dwa kopiec narożny czwarty, na Dolinie Drobotowej usypany, stąd na południe zboczem Drobotowej Doliny, w rozległości sążni sto czterdzieści, kopiec pierwszy, a o sążni pięćdziesiąt kopiec drugi, naprzeciw pasieki Tetewiaka usypany, a stąd dołem w prawą udając się stronę, w odległości sążni sześćdziesiąt kopiec trzeci, od którego przez błoto Drobotowe, a potem miedzą na południe pod górę ciągnącą się idąc, na sążni osiemdziesiąt, kopiec czwarty, o sążni zaś sześćdziesiąt kopiec piąty, w ścianie na południe idącej narożny; od którego na zachód w odległości sążni czterdziestu dwóch kopiec narożny drugi, od tego zaś miedzą na południe, na sążni siedemdziesiąt jeden odległości, kopiec narożny trzeci, nad drogą ze Stryjówki do Zbaraża idącą usypany; stąd na zachód drogą dopiero wymienioną na sążni osiemnaście kopiec narożny czwarty, a stąd na południe o sążni sto dwadzieścia kopiec narożny piąty; przy tym [kopcu] kończą się grunty stryjowieckie ze zbaraskimi graniczące, a zaczynają się grunty dóbr wsi Wałachówki. Od którego [kopca] pomiędzy grunty wałachowieckie i zbaraskie o sążni osiemdziesiąt kopiec drugi, na sążni zaś dziewięćdziesiąt kopiec trzeci, a o sążni osiemdziesiąt kopiec czwarty, od którego na sążni sto kopiec piąty, na sążni zaś dziewięćdziesiąt kopiec szósty, od którego podobnie na sążni dziewięćdziesiąt kopiec siódmy, w tej ścianie narożny; przy tym [kopcu] kończą się grunty ściennie wałachowieckie, a zaczynają się [grunty] dóbr wsi Zarudzie. Od którego [kopca idąc] na zachód, pomiędzy grunty zarudzieckie z lewej, a zbara-

skie z prawej strony znajdujące się, o sążni siedemdziesiąt trzy kopiec pierwszy, a o sążni osiemdziesiąt, idąc błotem Czarne Łozy z dawna zwanym, kopiec drugi, nad drogą z Zarudzia do Zbaraża idącą, za drogą zaś wspomnianą kopiec trzeci, od którego za sążni dwadzieścia dwa kopiec czwarty, od którego dalej na zachód o sążni sto trzydzieści trzy kopiec piąty, a na sążni zaś sześćdziesiąt cztery kopiec szósty, a w odległości sążni siedemdziesiąt dziewięć kopiec siódmy, na sążni zaś trzydzieści trzy kopiec ósmy, w ścianie na zachód idącej narożny, nad rzeczka Neczaicha, za pasieką Iwana Skalackiego, poddanego zbaraskiego, usypany; skąd udając się na północ doliną [...]^c pomiędzy grunty czernichowieckie z lewej, a zbaraskie z prawej strony ciągnące się o sążni trzysta trzydzieści sześć kopiec pierwszy, przy drodze czernichowieckiej usypany, od tego zaś dalej na północ wspomnianą doliną na sążni dwieście szesnaście kopiec drugi, w tej ścianie narożny; od którego na zachód sogłówkami gruntów idąc na sążni sto trzysta kopiec pierwszy, a stąd dalej na zachód na sążni sto dziewięćdziesiąt kopiec drugi, w tej ścianie ostatni. Przy tym [kopcu] kończą się grunty ścienne czernichowskie, a zaczynają się wiśniackie. Skąd dołem na północ na sążni dwadzieścia dziewięć kopiec pierwszy, od którego dalej na północ sogłówkami gruntów wiśniackich i zbaraskich, w rozległości sążni sto dwadzieścia dwa kopiec drugi, o sążni zaś dziewięćdziesiąt trzy kopiec trzeci, w ścianie na północ idącej narożny; stąd na zachód tymiż idąc sogłówkami na sążni sto pięćdziesiąt siedem kopiec pierwszy, a od tego na sążni sto kopiec drugi, a o sążni sto sześćdziesiąt sześć kopiec trzeci, nad drogą czernichowiecką usypany, za drogą zaś wspomnianą kopiec czwarty, w tej ścianie narożny; stąd zaś na północ drogą wspomnianą o sążni osiemdziesiąt dziewięć kopiec pierwszy, a o sążni siedemdziesiąt dziewięć kopiec drugi. Przy tym [kopcu] kończą się grunty wiśniackie, a zaczynają się starozbaraskie. Skąd dalej na północ o sążni trzydzieści sześć kopiec trzeci, w tej ścianie narożny; a stąd na zachód, pomiędzy grunty starozbaraskie z lewej, a miejskie z prawej strony leżące, w przeciągu sążni sto siedemdziesiąt trzy kopiec pierwszy, a o sążni siedemdziesiąt dwa kopiec drugi, na sążni zaś czterdzieści dziewięć kopiec trzeci, a od tego na sążni siedemdziesiąt dziewięć kopiec czwarty, w ścianie na wschód idącej narożny, od którego na północ o sążni pięćdziesiąt kopiec narożny drugi; skąd na wschód, pomiędzy grunty małozaluskie i starozbaraskie idąc na sążni trzydzieści osiem, kopiec pierwszy, a o sążni sto dziesięć kopiec drugi, w tej ścianie narożny, a stąd na północ o sążni czterdzieści kopiec narożny drugi; od tego zaś na zachód, w przeciągu sążni osiemdziesiąt dziewięć, kopiec pierwszy, a na sążni osiemdziesiąt pod las mielników starozbaraskich idąc, kopiec drugi, w tej ścianie narożny, nad drogą wiśniacką usypany, skąd drogą wiśniacką na północ o sążni dwie-

ście sześćdziesiąt kopiec narożny drugi, nad drogą starozbaraską usypany, od którego na zachód o sążni pięćdziesiąt siedem kopiec narożny trzeci, a stąd na południe pod las o sążni dwieście osiemdziesiąt kopiec narożny czwarty; od którego na zachód o sążni sto dziewięć kopiec pierwszy na uboczny [tu: na zboczu], a o sążni sto kopiec drugi, od którego dalej na zachód uboczą w odległości sążni sto kopiec trzeci, w tej ścianie narożny; skąd na północ pod dębinę miejską zbaraską na sążni sto szesnaście kopiec pierwszy, a o sążni sześćdziesiąt jeden kopiec drugi, nad drogą starozbaraską usypany; od którego na północ, drogą dopiero [co] wspomnianą, w rozległości sążni dwieście osiemdziesiąt dziewięć, kopiec pierwszy, pod lasem ks. proboszcza zbaraskiego usypany. Przy tym [kopcu] kończą się grunty ścienne starozbaraskie, a zaczynają załuskie. Od którego [kopca idąc] drogą ciągnącą się na północ w odległości sążni czterysta kopiec drugi, naprzeciw lasu ks. Rembały, skąd tąż drogą pomiędzy ogrody załuskie z lewej, a zbraskie Przedmieścia Tarnopolskiego z prawej strony w przeciągu sążni dwieście sześćdziesiąt kopiec trzeci, w ścianie na północ idącej narożny, nad Glennikami usypany, a stąd drogą na wschód o sążni sto szesnaście kopiec narożny drugi, między ogrodami usypany, od którego [idąc] na północ, pomiędzy ogrody pańskie załuskie z lewej i starozbaraskie z prawej strony, o sążni sto dwadzieścia cztery kopiec narożny trzeci, za folwarkiem załuskim usypany; a stąd na zachód, ponad wspomnianym stawem [Glennikiem], idąc o sążni trzysta sześćdziesiąt pięć, kopiec narożny czwarty, nie dochodząc do browaru, za ogrodami małozałuskimi usypany, a stąd na północ, przechodząc stawisko i rzekę Gniezną, rowem pomiędzy ogrody Wielkiego Załuża i Przedmieścia Załozieckiego, pod górę ciągnącym się, w odległości sążni sto dwadzieścia kopiec narożny piąty, na między wspomnianych ogrodów usypany, skąd drogą na zachód o sążni szesnaście kopiec narożny szósty, nad drogą z Załuża do Zbaraża idącą usypany, a od tego na północ, rowem pod górę pomiędzy pola ciągnącym się, na sążni sto czterdzieści cztery kopiec narożny siódmy, a stąd na wschód miedzą o sążni dwadzieścia kopiec narożny ósmy, nad drogą usypany, od tego zaś na północ podobnież o sążni dwadzieścia kopiec narożny dziewiąty, od którego na zachód, rowem pomiędzy pastwisko z prawej, orne grunty załuskie z lewej strony leżące ciągnącym się, w odległości sążni czterdziestu kopiec narożny dziesiąty, od którego na północ podobnież rowem na sążni sto osiemdziesiąt osiem kopiec narożny jedenasty, nad drogą z Nowik do Zbaraża idącą usypany; a stąd na zachód wspomnianą udając się drogą, w odległości sążni czterysta osiemdziesiąt kopiec narożny dwunasty, przy drodze do Kołodna idącej usypany; od którego na północ drogą kołodeńską, pomiędzy grunty zbaraskie i załuskie ciągnącą się, na sążni trzysta pięć kopiec pierwszy, na sążni zaś dwieście czter-

dzieści sześć, drogą pod las Hymieniuka idąc, kopiec drugi, a stąd na sążni sto osiemdziesiąt osiem kopiec trzeci, w tej ścianie ostatni. Przy tym [kopcu] zaczynają się grunty ścienne bazarzynieckie. Skąd drogą, ku wschodowi i południowi ciągnącą się, na sążni dwieście sześćdziesiąt osiem kopiec pierwszy, a o sążni dwieście dwadzieścia pięć kopiec drugi, o sążni zaś dwieście osiemdziesiąt pięć kopiec trzeci, w odległości zaś sążni dwieście dziewięć kopiec czwarty, a o sążni sto dziewięćdziesiąt kopiec piąty, od którego dalej [idąc] pomiędzy grunty zbaraskie z prawej, a bazarzynieckie z lewej strony leżące, o sążni sto dwadzieścia jeden kopiec szósty, stąd zaś o sążni dziewięćdziesiąt jeden kopiec siódmy, w tej ścianie narożny, nad drogą szymkowiecką usypany, a od tego na północ, przechodząc wspomnianą drogę, o sążni szesnaście kopiec narożny drugi, skąd na wschód o sążni sześćdziesiąt sześć kopiec narożny trzeci, od tego zaś rowem na północ o sążni dziewięćdziesiąt osiem kopiec narożny czwarty, od którego na wschód, [idąc] pomiędzy ogrody z prawej zbaraskie, a z lewej strony bazarzynieckie, w odległości sążni trzydzieści jeden kopiec narożny piąty, nad drogą z Szymkowiec do Zbaraża idącą usypany; od którego na południe, wspomnianą drogą, oddzielającą Plac Miejscowy zbaraski od ogrodów i chałup bazarzynieckich, na sążni dwieście dwadzieścia jeden kopiec pierwszy, za ogrodami bazarzynieckimi usypany, od którego uboczą stawu na sążni dwieście dwadzieścia siedem kopiec drugi, w tej ścianie narożny, nad stawem zbaraskim usypany, od tego zaś na wschód o sążni osiemdziesiąt pięć kopiec narożny drugi, a od tego na północ, ponad stawem zbaraskim, o sążni pięćdziesiąt kopiec narożny trzeci; a od tego na zachód w odległości sążni dwieście sześćdziesiąt kopiec pierwszy, na ogrodach bazarzynieckich usypany, od którego błotem, ku zachodowi ciągnącym się, o sążni trzysta kopiec drugi, w tej ścianie narożny, na Gniłej Dolinie, przy drodze szymkowieckiej usypany; skąd tąż drogą, pod górę na wschód ciągnącą się, o sążni dwieście siedem kopiec pierwszy, a od tego na sążni dwieście pięćdziesiąt siedem kopiec drugi, w tej ścianie narożny. Tu się zaczynają grunty ścienne Tarasówki. Od którego kopca drożyną na południe ciągnącą się idąc, w rozległości sążni sto siedemdziesiąt siedem kopiec pierwszy, a od tego, z góry idąc, o sążni dwieście dwadzieścia dwa kopiec drugi, w tej ścianie narożny, na uboczu nad błotem usypany; skąd na wschód ponad stawem zbaraskim idąc, w rozległości sążni trzysta czterdzieści osiem kopiec pierwszy, a o sążni sto czterdzieści pięć kopiec drugi, w tej ścianie narożny, nad błotem przy ogrodzie mielnika łubianieckiego usypany, od którego na zachód, przez wierzchowinę wspomnianego stawu, na sążni sto dwadzieścia cztery odległości kopiec narożny drugi, przy polu mielnika łubianieckiego usypany; przy tym [kopcu] zakończyła się naokoło granica miasta Zbaraża.

Sianożęci w górach,

w protokole stryjowieckim znajdujące się, od kopca pierwszego, nad drogą wołoczyską, na miedzy dzielącej sianożęci zbaraskie od sianożęci bazarzynieckich usypanego, udając się miedzą na południe w przeciągu sążni dwieście osiemdziesiąt cztery kopiec pierwszy, na Dolinie Głębokiej usypany, a stąd pod górę miedzą o sążni sto jeden kopiec drugi, w ścianie na południe idącej narożny; skąd udając się na wschód, pierwiej zaorem z góry, a potem rzeczką Derkaczówką w Głębokiej Dolinie płynącą, oddzielającą grunty zbaraskie od gruntów ściennych bazarzynieckich, w rozległości sążni sześćset osiemdziesiąt pięć kopiec narożny drugi; od którego na południe, pod górę idąc pomiędzy sianożęci zbaraskie i jacowieckie, o sążni trzydzieści siedem kopiec pierwszy, na uboczu, o sążni zaś dziewięćdziesiąt trzy kopiec drugi, a o sążni sześćdziesiąt pięć kopiec trzeci, od tego na sążni czterdzieści dziewięć kopiec czwarty, w ścianie na południe idącej narożny; a stąd [idąc] na zachód miedzą, pomiędzy zbaraskie i suchowieckie sianożęci ciągnącą się, na sążni siedemdziesiąt dziewięć kopiec pierwszy, a na sążni sto czterdzieści dziewięć kopiec drugi, o sążni zaś osiemdziesiąt dwa kopiec trzeci, w ścianie na zachód idącej narożny, od którego na południe o sążni dwieście kopiec narożny drugi, a stąd na zachód o sążni sto dziesięć kopiec narożny trzeci, stąd zaś na północ, pomiędzy sianożęci zbaraskie i załuskie idąc, na sążni czterdzieści kopiec narożny czwarty; skąd na zachód o sążni sto trzydzieści dziewięć kopiec narożny piąty, od którego na północ o sążni siedemdziesiąt dwa kopiec narożny szósty, a stąd na zachód o sążni sto czternaście kopiec narożny siódmy, od którego na południe o sążni siedemdziesiąt cztery kopiec narożny ósmy; skąd na zachód, pomiędzy sianożęciami ks. Rembały z prawej, a założenie z lewej strony leżące, o sążni dwieście trzy kopiec pierwszy, w dolinie nad drogą klebanowiecką usypany, od którego tąż drogą o sążni dwieście czterdzieści pięć kopiec drugi, w ścianie na zachód idącej narożny; od tego zaś na północ w przeciągu sążni sto siedemdziesiąt siedem kopiec pierwszy, a na sążni osiemdziesiąt siedem kopiec drugi, w tej ścianie ostatni; skąd drogą, a potem rowem na zachód ciągnącym się, w odległości sążni sto dziewięćdziesiąt siedem kopiec narożny drugi. Przy tym kopcu kończą się grunty załuskie ściennie, a zaczynają się kretowieckie. Od którego [to kopca] na południe, pomiędzy sianożęci zbaraskie i kretowieckie, o sążni pięćdziesiąt trzy kopiec pierwszy, a o sążni siedemdziesiąt osiem kopiec drugi, w tej ścianie narożny, nad drogą leśną usypany; skąd na zachód tąż drogą o sążni dwieście dziesięć kopiec pierwszy, a o sążni sto dwadzieścia pięć kopiec drugi, o sążni zaś sto trzydzieści trzy kopiec trzeci, w ścianie na zachód idącej narożny, skąd rowem na północ o sążni sto dwadzieścia kopiec narożny drugi; od którego na zachód o sążni pięćdziesiąt trzy kopiec pierwszy, a o sążni pięćdziesiąt dziewięć kopiec drugi, a od tego nieco

w lewą stronę o sążni dwadzieścia osiem kopiec trzeci, w ścianie na zachód idącej narożny; a stąd na północ o sążni dziewiętnaście kopiec narożny drugi. Przy tym [kopcu] kończą się grunty kretowieckie ścienne, graniczne, a zaczynają się Łubianek Wyżnych. Skąd na północ o sążni dwadzieścia cztery kopiec narożny trzeci, a od tego na wschód o sążni dwanaście kopiec narożny czwarty; od którego na północ sogłówkami na sążni sto dziewiętnaście kopiec pierwszy, od tego zaś na sążni czterdzieści sześć kopiec drugi, a o sążni dwieście siedemdziesiąt kopiec trzeci, w ścianie na północ idącej narożny, a stąd na wschód o sążni dwadzieścia cztery kopiec narożny drugi, od którego na północ o sążni sto czterdzieści pięć kopiec narożny czwarty, od którego na północ o sążni dwadzieścia jeden kopiec narożny piąty, skąd na wschód o sążni dwadzieścia osiem kopiec narożny szósty; od tego na północ między w odległości sążni trzysta pięć kopiec narożny siódmy, skąd pomimo zapadni [tu: obok obniżenia] w gruntach łubianieckich znajdującej się, o sążni sześćdziesiąt osiem kopiec narożny ósmy, a od tego na północ o sążni czternaście kopiec narożny dziewiąty, stąd zaś na wschód o sążni trzydzieści dwa kopiec narożny jedenasty²; skąd na północ o sążni sto czterdzieści kopiec narożny dwunasty, nad drogą wołoczyską usypany, od którego kopca tąż drogą na wschód idącą o sążni dwieście piętnaście kopiec narożny trzynasty, od tego zaś na południe o sążni dwieście dziewięćdziesiąt trzy kopiec narożny czternasty; a stąd na wschód o sążni dwieście kopiec pierwszy, na sążni zaś sto dziewięćdziesiąt kopiec drugi, a od tego na sążni dwieście kopiec trzeci, od którego na sążni dwieście czterdzieści siedem kopiec czwarty, o sążni zaś dwieście dwadzieścia sześć kopiec piąty, a na sążni dwieście czterdzieści sześć kopiec szósty, od którego na sążni pięćdziesiąt kopiec siódmy, w tej ścianie ostatni. Przy tym kopcu zakończyła się granica sianożęci zbaraskich.

Które [to] grunty jako rzetelnie kopcami oznaczone i opisane my, ludzie z gromad wybrani wraz z pełnomocnikami, od panów naszych umocowanymi, dla dowodu wiary i mocy podpisujemy się.

Prawidła fasjonowania (regist)

Nie zachowały się.

² Ewidentna pomyłka w numeracji kopców granicznych; powinno być: dziesiąty. Pomyłka spowodowała także zaburzenie dalszej numeracji.

Opisanie gromady miasta Zbaraża

Cyrkuł tarnopolski. Państwo Zbaraż. Miasto z przedmieściami Zbaraż. Inwentarz powinności dominikalnej, urbarialnej podług osnowy uniwersału pod 10 lutego 1789 r. uczyniony.

Opisanie zwyczajnych dotąd i na przepisach najwyższych rozporządzeń zasadzających się dominikalnych, inwentarialnych dochodów i jaka proporcja między terażniejszą powinnością i nową, uniwersałem pod 10. lutego 1789 roku ustanowioną należytością, zachodzi.

§ 1. Powiedzieć tu najprzód należy, iż różnych rodzajów znajdują się posiadacze tak w samym mieście, jako i po przedmieściach, to jest[:] jedni są, którzy posiadają tylko same domy, inni przy domach swoich mają pomierne zagrody, inni, nie mając swoich domów ani zagród, są u innych komornikami, inni na koniec posiadają takowe grunty jak po wsiach, to jest dzielące się całą, ćwierci $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{1}{4}$ gruntu.

Takowe ich osiadłości i grunty są od nich niezakupne, wyjąwszy niektórych posiadaczy w mieście, którzy te place, na których domy ich i różne zabudowania znajdują się, z obwarowaniem jednak, aby czynsz w proporcji miejsca był płacony, dziedzicznemu panu opłacili.

Powinności inwentarialne tak mieszczan, jako i przedmieszczan fundują się na zwyczaj u dawnym, który różne inwentarze stwierdzają, a szczególnie inwentarz w roku 1773 uczyniony. Takowe powinności mocą najwyższych rozporządzeń były zmniejszone i zatrzymane [tu: zniesione], jako to powąż, użęcie 4 $\frac{1}{2}$ kopy zboża na łanie pańskim, stróże i inne pomniejsze należytości, o których będzie się niżej mówiło. Takowe jednak powinności najprzód, że podług gruntu i osiadłości nie były i nie są z uciążliwością posiadaczy, po wtóre, że należytość uniwersałem pod 10. lutego 1789 r. na złr 17 kr 46 $\frac{2}{3}$ procentu ustanowiona, wszystkim powinnościom inwentarialnym, tak zatrzymanym, jako i dotąd odbywającym się, jest wyrównywająca. Przeważnie inwentarz r[oku] 1773 zdaje się być w całości zachowany, podług którego[:]

§ 2. ^dPosiadacze katoliccy grunty posiadający odbywają^d z gruntu całoćwierciowego na rok

- a. dni powinnych parociągłych 12, na cenę dla tego miejsca ustanowioną à kr. 11 $\frac{1}{2}$,
- b. 4 $\frac{1}{2}$ kop powinnych do użęcia na łanie pańskim, na cenę inwentarską à kr. 5,
- c. czynszu z gruntu, czyli roli złr 4 kr –,
- d. czynszu z łąki, czyli powąż zwanego, złr 2 kr –,
- e. czynszu świńszczyzny z gruntu złr – kr 30,
- f. czynszu owczyzny z gruntu złr – kr 30.

§ 3. Z gruntu $\frac{3}{4}$ na rok

- a. dni powinny parociągłych 12, na cenę jako wyżej,
- b. $4\frac{1}{2}$ kop powinny do użęcia, na cenę jako wyżej,
- c. czynszu z gruntu, czyli roli złr 3 kr –,
- d. czynszu za łąki, czyli powąż złr 1 kr 30,
- e. czynszu świńszczyzny z gruntu złr – kr 22 $\frac{1}{2}$,
- f. czynszu owczyzny z gruntu złr – kr 22 $\frac{1}{2}$.

§ 4. Z gruntu $\frac{2}{4}$ części na rok

- a. dni powinny parociągłych 12, na cenę jako wyżej,
- b. $4\frac{1}{2}$ kop powinny do użęcia, na cenę jako wyżej,
- c. czynszu z gruntu, czyli roli złr 2 kr –,
- d. czynszu za łąki, czyli powąż złr 1 kr –,
- e. czynszu świńszczyzny z gruntu złr – kr 15,
- f. czynszu owczyzny z gruntu złr – kr 15.

§ 5. Z gruntu $\frac{1}{4}$ części na rok

- a. dni powinny jednociągłych 12, na cenę dla tego miejsca ustanowiono à kr 8,
- b. $4\frac{1}{2}$ kop powinny do użęcia, na cenę jako wyżej,
- c. czynszu z gruntu, czyli roli złr 1 kr –,
- d. czynszu za łąki, czyli powąż złr – kr 30,
- e. czynszu świńszczyzny z gruntu złr – kr 7 $\frac{1}{2}$,
- f. czynszu owczyzny z gruntu złr – kr 7 $\frac{1}{2}$.

§ 6. Ponieważ oprócz jeszcze tych powinności, z gromady mający grunt i osiadłości gospodarze czynili składkę między sobą, podług wielkości osiadłego gruntu, w gotowych pieniądzech; albo też po kolei, lub za najęciem stróża, pełnili. To wszystko razem do dworu płacili i odbywali, przeto to do dalszego porównania, też opłaty i usługi kładą się, jako to[:]

- a. składki jałowicznego podług dawnego zwyczaju i inwentarza złr 30 kr –,
- b. czterech ludzi po kolei, czyli za najęciem, do usługi dworskiej, do czego że i Żydzi w części przykłednymi byli, 3 tylko położonych na powinność, grunty mających, a jeden aplikowany na Żydów, od tych więc 3 na tydzień wynosiło dni pieszych 21, co na rolę uczyni dni 1092,
- c. składki titulo na gary płacili rocznie do dworu złr 125 kr –.

§ 7. Niektórzy tu posiadacze oprócz gruntów pod powinność inwentarską podpadających, mają podpasieczka z dawna sobie oznaczone, w polach ornych między swymi gruntami niewielkie kawałki, i place zaraz za miastem, które laski, czyli sady zowią się, przed niedawnymi czasy na pasieczyska nadane z obowiązkiem, aby dziesięcinę pszczelną, to jest gdzie zajdzie pień 10-ty dawali, a gdzie nie dojdzie lub zbędzie, od takowego pnia po kr 3 płacili. Że jednak takowe kawałki podpasiecz i laski, czyli sady, na każdego są zamierzone,

który używa, przeto słusznie należy, aby dziesięcina pszczelna na następujące konsygnacje wciągnięta była.

§ 8. Powinnością jeszcze było tych posiadaczy, z tychże lasków, czyli sadów dopiero rzeczonych, oprócz dziesięciny pszczelnej płacili sadowe, to jest owoc z 10-go drzewa oddać, albo też ile takich się drzew znajdowało, od każdego po kr 3 płacić. Takowej daniny z wspomnianych sadów wynosiło rocznie złr 27 kr 51 ½, która iż pochodzi z osiadłości takowych, które pod powinność gruntową nie podpadają, słusznie więc do następującego porównania wchodzić powinna.

§ 9. W tychże laskach, czyli sadach, znajdują się drzewa leśne, które na różne potrzeby już zdatne są i należą do zwierzchności gruntowej. Takowe drzewa słusznie należałoby się na dwór porachować i od wypadającego przychodu na poddanych odtrącić. Że jednak deklaruje się dominium o też drzewa z posiadaczami jeszcze przed przyszlą wiosną ułożyć, przeto całkiem zostaną się takowe laski przy posiadaczach, na których są zapisane.

§ 10. Znajdują się tu w mieście i po przedmieściach posiadacze mający domy, czyli chałupy, i pomierne zagrody, którzy z dawna osiadłszy w Zbarażu, następujące powinności pieniędzmi opłacają, a niektórzy w różnych robociznach odrabiają, to jest z jednej osiadłości na rok[:]

- a. dni powinnych pieszych 12, na cenę dla tego miejsca ustanowioną à kr 6,
- b. 4 ½ kop powinnych do użycia à kr 5,
- c. czynszu świńszczyzny kr 3 ¾,
- d. czynszu owczyzny kr 3 ¾.

§ 11. Znajdują się tu jeszcze, podobnie w mieście i po przedmieściach, posiadacze mający tylko same domy, czyli chałupy bez ogrodów, którzy lubo nie mają żadnych zagród, odbywają jednak też same powinności, jak dopiero rzeczeni posiadacze [wymienieni w] §10.

Ponieważ zaś ich osiadłość takowego przychodu nie wydaje, żeby przyszła urbarialna powinność, uniwersałem pod 10. lutego 1789 r. pozwolona, terazniejsza należytość 12 dni pieszych robocizny w roku przewyższała, zaczym takowi mieszczanie do rodzaju chałupników słusznie należą.

§ 12. Znajdują się tu także 64 familie poddanych, którzy nie mając żadnych domów ani osiadłości, podług uniwersału jednak pod 16. czerwca 1786 r. §12 za protekcją dziedzicznemu panu obowiązani są po 12 dni pieszych na rok odbywać.

§ 13. Prócz jeszcze tych wszystkich danin i powinności posiadacze katolicy, mający domy, płacą corocznie za każdego domu po kr 45, jak konsygnacja n[ume]ro 11 opiewa. Takowa jednak danina, iż nie z gruntu i roli, lecz szczególnie z samych domów, czyli placów miejscowych pochodzi, do podatków mocą uniwersału pod 10. lutego 1789 r. ustanowionych nie zdaje się należeć,

a zatem w żadne porównanie między terażniejszą i nową powinnością rachowana nie będzie.

§ 14. Dwieście dwadzieścia pięć familii żydowskich, mających domy swoje i winnice, płacą zwierzchności gruntowej czynsz, podług inwentarza, z domów, gotowymi pieniędzmi, który w konsygnacji n[ume]ro 5 z osobna na każdą familie jest wypisany.

§ 15. Przy tychże familiach mieści jeszcze 110 familii żydowskich w komornym, które podobnie płacą za protekcję gruntowemu panu czynsz gotowymi pieniędzmi, jak się to jaśnie okazuje w konsygnacji n[ume]ro 6.

§ 16. Płacą tu jeszcze osobny czynsz mający sklepy i kramnice podług położenia miejsca, od niektórych więcej, a z niektórych mniej, jak konsygnacja n[ume]ro 7 opiewa.

§ 17. Jeszcze obowiązkiem jest familii żydowskich na fundamencie inwentarza płacić corocznie do dworu z kasy kahalnej po złr 15 kr – titolo jałowiczne. Takowe daniny i opłaty pobierane od rzeczonych familii żydowskich z podobnej że przyczyny jak już w §13 wyraziło się do podatków mocą uniwersału pod 10. lutego 1789 r. z gruntu i roli ustanowionych nie należą.

§ 18. Przed niedawnymi czasy, mając proboszcz tutejszy r[itus] l[atini] plac pusty i do probostwa przyległy, pozwolił tam osiadać mieszkańcom za dobrowolnie umówioną opłatą z jednej chałupy po złr 3 kr –, który to czynsz dotąd proboszczowi płacą; takowych posiadaczy znajduje się 10, jak konsygnacja n[ume]ro 8.

§ 19. Mają także W[ielmożni] oo. Bernardyni mocą erekcji wyznaczonych sobie 6 poddanych na Przedmieściu Tarnopolskim, którzy posiadają gruntu po $\frac{3}{4}$ części i odbywają rocznie pańszczyzny parociągłej na tydzień po dni 2, co na rok wynosi od jednego dni 104.

§ 20. Ponieważ znajduje się tu jedna grobla, od Przygrodka, na publicznym trakcie, którą jest zajęty staw pański i młyn, że jednak dla naturalnego niskiego położenia, gdyby i stawu nie było, dla samego szlaku utrzymana być musi, jako też i most od Przedmieścia Tarnopolskiego, także na publicznym trakcie znajdujący się, przeto przy dostarczeniu potrzebnego drzewa do reparacji ze strony dominium, gromada reperować zdaje się być obowiązana.

§ 21. Jest tu kościół parafialny RL, którego proboszczowi parafianie nic nie płacą, ani co in natura dają oprócz[:]

a. że na mocy erekcji płacą mieszczenie z każdego domu po kr 3, a przedmieszczenie po kr 1 $\frac{1}{2}$ titulo stołowe,

b. że podług tejże erekcji obowiązany jest kahał zbaraski do kościoła farnego na światło dawać dwa kamienie wosku i dwa kamienie łoju bezpłatnie,

c. zwierzchność także gruntowa płaci podług erekcji złr 100 kr 22.

§ 22. Znajdują się także dwie cerkwie r[itus] g[raeci], których parochom po-

dług dawniejszego zwyczaju tak mieszczanie, jak i przedmieszczanie płacą corocznie od każdej familii po kr 15 nazwiskiem stołowe, do więcej zaś żadnych danin ani powinności nie są obowiązani płacić i odbywać.

§ 23. Jeszcze znajduje się klasztor W[ielmożnych] oo. Bernardynów, przy za-fundowaniu których J[aśnie] W[ielmożni] dziedzice z intrat tutejszego pań-stwa na potrzeby konwentu wyznaczili corocznie wydawać i wypłacać nastę-pując ordynarię, to jest[:]

- a. żyta na miarę w garncy 32 korcy 40,
- b. pszenicy pięknej w garncy 32 korcy 20,
- c. pszenicy stołowej w garncy 32 korcy 15,
- d. jęczmienia w garncy 32 korcy 30,
- e. hreczki w garncy 32 korcy 20,
- f. grochu w garncy 32 korcy 12,
- g. jagieł w garncy 32 korcy 4,
- h. siemienia konopnego w garncy 32 korcy 5,
- i. siemienia lnianego w garncy 32 korcy 1,
- k. owsa w garncy 32 korcy 40,
- l. miodu przaśnego półbeczek 4,
- m. wosku kamieni 6,
- n. łaju kamieni 6,
- o. jałowic 3,
- p. baranów 6,
- q. wieprzy 6,
- r. masła tafel 3,
- s. sztuk kur prostych 150,
- t. sera kop 3,
- u. ryb słonych beczek 2,
- w. soli beczek 3,
- x. kapusty stawni 3,
- y. jarzyny różnej ogrodowej grząd 8,
- z. płótna lnianego półsetków 6,
- aa. płótna konopnego półsetków 8,
- bb. płótna zgrzebnego półsetków 4,
- cc. cebuli wiechciów 40,
- dd. siana wozów 30,
- ee. w gotowych pieniądzach na habity złr 150 kr –.

§ 24. Pastwiska aż pod miasto i przedmieścia rozciągające się, lubo wspólnie od gromady i dworu są używane, całkiem jednak do dworu należą, ponie-waż dwór zawsze podług swojej woli nimi rządzi i nowo osiadającym tamże place za zabudowania i ogrody wyznacza za opłatą z nich takową, jak i od in-

nych podobne osiadłości mających bywa pobierana, dlatego zwierzchność nic osobnego z tych pastwisk, prócz powinności inwentarialnych, nie pobiera. Że zaś przy pomiarze gruntów całkiem te pastwiska na gromadę są zapisane, przeto zwierzchność w połowie do opłaty z nich najwyższego podatku przykładana być powinna. Oprócz tego

§ 25. Że wszyscy posiadacze pasą trzody swoje na własnych gruntach co 4te w ugór wypuszczanych i na ścierniach po zbiorze z pól zboża.

§ 26. Gdy to państwo miało dostarczające lasy, poddani na budowle i na narzędzia gospodarskie dostawali potrzebne sobie drzewo bezpłatnie, które [to lasy] przez sprzedaż dóbr w inne dziedzictwa daleko zmniejszone zostały, a zatem poddani o takowe sobie drzewo od dawna z własnego majątku starają się, zaś konwent oo. Bernardynów i ks. proboszcz na mocy swoich erekcji mieli wolny wrąb w lasach założeckich, ale gdy i te dobra Założce w cudze dziedzictwo dostały się, więc odtąd tak konwent oo. Bernardynów, jako i ks. proboszcz wyżej rzeczony żadnego nie dostają drzewa, dlatego ze swoich dochodów starać się o nie muszą.

§ 27. Oprócz jeszcze innych inwentarialnych danin płacą także poddani, podług uniwersału pod 9. września 1784 r., od każdych żarn po kr 15 na role, która to danina ogólnie na jeden rok porachowana złr 19 kr 45 wynosi. Ponieważ zaś ten czynsz, który dla przyspieszenia lepszego sposobu budowania młynów, a zatem w nagrodę wydatków w tej mierzełożonych i ciężarów podjętych brać pozwolono, do podatków mocą uniwersału pod 10. lutego 1789 r. z gruntów i roli ustanowionych nie należy, więc też w następujące konsygnacje wciągniętym nie będzie.

§ 28. Grunty pod podatek dominikalny urbarialny niepodpadające[:]

- a. grunty dworskie, z których niektóre kawałki folwark wsi Załuża używa,
- b. grunty dworskie do młynów oznaczone, które 4 mielników, za to, iż obowiązani młynów pilnować, używają, z których także przychodu wraz z przychodem z młynów połączonym płacą pomierny czynsz albo robotę ciesielską odrabiają,
- c. grunty dworskie, których używa 7 pachołków na usługach pańskich zostających,
- d. grunty do ks. proboszcz r[itus] l[atini] należące,
- e. grunty do cerkwi wosnieseńskiej należące,
- f. grunty do cerkwi woskreseńskiej należące,
- g. ogród do cerkwi bazarzyńskiej należący,
- h. ogrody ojców bernardynów przy folwarku i przy konwencie,
- i. staw wspólny oo. Bernardynów i ks. proboszcza dla potrzeby łowienia ryb od zwierzchności gruntowej tymże oznaczony,

k. dworek z ogrodami W[ielmożnego] Imć Pana Waltera od opłaty dominikalnej wolny,

l. grunty dla wójta miejskiego oznaczone,

m. pastwiska wspólnie używane od dworu i gromady, o których się w § 24 mówiło.

§ 29. Mają także tutejsi posiadacze grunty swoje, między gruntami wsi Stryjówki, Załuża, Bazarzyniec i Tarasówki, które w konsygnacji n[ume]ro 1 pod osobnymi rubrykami zaciągnięone i do porównania następującego przyłączone.

§ 30. Grunty puste i nieosiadłe żadne nie znajdują się.

§ 31. Dni powinny i nadal aby były odbywane in natura są nieodbycie potrzebne, ponieważ po terażniejszym pożarze ognia dla znacznych reparacji dominium nie może się obejść bez robotników.

Ponieważ na koniec tutejsi posiadacze podług wyżej położonego opisanania z swoich nierównych osiadłości różnym także daninom podlegają, zaczym potrzeba, żeby następujące porównania obrachunki, podług różności ich powinności ułożone zostały, aby wiedzieć można, czyli i jak dalsza terażniejsza powinność nową wyznaczoną należytość przewyższa.

Wykaz alegatów

Konsygnacja nr 1 posiadaczy, którzy gruntowej zwierzchności, podług poprzedzającego opisanania § 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 8, powinności częścią roboczną in natura, częścią gotowymi pieniędzmi opłacają i odbywają.

Konsygnacja nr 2 owych 364 posiadaczy, którzy podług opisanania § 10 i 11, mając domy i zagrody niewielkie, do klasy chałupników i komorników należą.

Konsygnacja nr 3 owych 77 posiadaczy podobnej klasy, jak dopiero rzeczeni [chałupnicy i komornicy], tym tylko się różnią, iż nie mają żadnych zagród ani osiadłości, podług jednak uniwersału pod 16. czerwca 1786 r. §12 po 12 dni pieszych za protekcję odbywać powinni.

Konsygnacja nr 4 owych 64 mieszkańców, którzy w komornym u innych mieszkając, podług uniwersału pod 16. czerwca 1786 r. za protekcję po 12 dni pieszych na rok odbywać powinni.

Konsygnacja nr 5 owych 225 rodziny żydowskich, którzy domy swoje i winnice mając, płacą corocznie czynszu 386 złr 50 kr.

Konsygnacja nr 6 owych 110 rodziny żydowskich, którzy w komornym u innych mieszkając, płacą podług inwentarza corocznie czynszu 103 złr 22 kr.

Konsygnacja nr 7 owych, którzy mając kramnice i sklepy, płacą z tychże podług inwentarza corocznie 95 złr 7 kr.

Konsygnacja nr 8 owych 10 posiadaczy, którzy należą do probostwa r[itus] l[atini] i czynsz gotowymi pieniędzmi płacą, podług opisanie § 18.

Konsygnacja nr 9 owych 6 poddanych, którzy mocą erekcji do konwentu oo. Bernardynów należą i powinność urbarialną, podług opisanie §19, samą tylko pańszczyznę odbywają.

Konsygnacja nr 10 gruntów pod podatek dominikalny urbarialny niepodpadających, podług opisanie §28.

Konsygnacja nr 11 owych mieszkańców, którzy mają domy i płacą z nich czynsz nienależący do osiadłego gruntu i roli.

ZESTAWIENIA TABELARYCZNE

Rekapitulacja sumaryczna miasta Zbaraża

Niwy	Role						Łąki						Lasy			
	powierzchnia		przychód ziarna w korcach				powierzchnia		pożytek w cetnarach				powierzchnia		pożytek drewna w sążniach sześć.	
	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	morgi	sążnie	siano			potraw	morgi	sążnie	twardego	miękkiego
									ogółem	słodkie	kwaśne					
I. Ogrodowa	3	734	25 15/16		31 1/8		433	688	4944,31			1560,79				
II. Od Czytego Jeziora	798	9	267 15/32	2317 9/32	3527 3/32	4259 1/4										
III. Jezioro Koubaniste	426	312		1369 27/32	1864 3/32	1998 17/32	1	66	14,57			5,20				
IV. Nyczajowa Dolina	998	1292		2845 5/8	4345 15/32	3818 1/2	2	273	30,39			10,85				
V. Za Dłużkiem	521	1357		1369 27/32	1761 7/32	2641 27/32	4	84	56,73			20,26	145	374	131 1/4	
VI. Przedmieście Załozieckie. Niwa ogrodowa	2	267	16 1/4		19 1/2		129	1466	1550,51			515,42				
VII. Przedmieście Załozieckie. Niwa Za Dębiną	379	357		1675 15/32	1026 5/8	1541 1/32	3	1267	53,08			18,96				

Źródło: CPAHU Lwów, fond 19: Metryka józefińska, opis 17, sprawa 1, k. 150v-151, 185v-186.

Sumariusz fasji gromadzkiej miasta Zbaraża

		Pola orne						Łąki						Lasy			
		powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia		pożytek siana w cetnarach				powierzchnia		pożytek drewna w sążniach sześć.	
		morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmien	owies	morgi	sążnie	siano			potraw	morgi	sążnie	twardego	miękkiego
										ogółem	słodkie	kwaśne					
Zwierzchność dworska posiada	ról, łąk i lasów	205	583	143 1/4	614 7/8	1196 17/32	397 23/32		361	3,15	3,15		1,12	145	374	131 1/4	
	stawów							134	1327	1531,76	1264,87	266,89	451,73				
	ugorów																
	ogrodów							10	1581	153,83	153,83		54,94				
	krzaków																
	pastwisk							1	1028	6,57	6,57						
	ogółem	205	583	143 1/4	614 7/8	1196 17/32	397 23/32	147	1097	1695,31	1428,42	266,89	507,79	145	374	131 1/4	
Poddani posiadają	ról, łąk i lasów	2918	1145	124 7/32	8963 3/16	11327 31/32	13861 7/16	2	57		28,50		10,18				
	stawów																
	ugorów																
	ogrodów	5	1000	42 3/16		50 5/8		324	204		4523,56		1613,51				
	krzaków																
	pastwisk							100	886		402,22						
	ogółem	2924	545	166 13/32	8963 3/16	11378 19/32	13861 7/16	426	1147		4954,28		1623,69				
Suma całkowita	3129	1128	309 21/32	9578 1/16	12575 1/8	14259 5/32	574	644	1695,31	6382,70	266,89	2131,48	145	374	131 1/4		

Źródło: CPAHU Lwów, fond 19: Metryka józefińska, opis 17, sprawa 1, k. 197v-198.

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																Lasy							
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześć.									
							morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		ugór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
													morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie								
Michał	Bodiakowski	Zbaraż	762, 763, 781, 782	393	977									977											977	8,30		3,82								
Jan	Bohaczyk	Zbaraż	1041	451	982									982											982	8,60		3,07								
Jędruch (Andruch, Jędrzej)	Bohaczyk	Zbaraż	1481, 1726, 1809, 1921, 2066, 2241, 2344	518	25535	1767	15	1535		45 11/32	64 15/16	74 1/2								1	167				1	167	15,46			5,52						
Maksym	Bohaczyk	Zbaraż	1005, 1693, 1848, 1959, 2056, 2253, 2531, 2581	470	30278		18	1007		52 23/32	70 31/32	93 5/8													471	4,12		1,47								
Wasył	Bohaczyk	Zbaraż	1438-1440, 1737, 1913, 2493	506	12382		7	308		20 25/32	26 5/32	39 1/4													874	7,65		2,73								
Wasył	Bohaczyk	Zbaraż	1798, 2330	566	5449		3	649		9 9/16	14 1/8	15 3/32																								
Petro	Bojarczuk	Zbaraż	1135, 1136	519	318									318											318	2,78		0,99								
Tymko	Bojarczuk	Zbaraż	1079, 1153, 1154, 1155, 1495, 1496, 1497, 1714, 1821, 2071, 2071 1/2, 2122, 2354, 2487, 2498, 2519, 2570	510	46607	4163	27	1490		78 13/16	111 3/8	127 1/8		1	317					2	963				3	1280	53,19		18,99							
Ilko	Bojkowy	Zbaraż	1122-1124	524	925									925											925	8,10		2,89								
Szymon	Borak	Zbaraż	2672, 2673	648	339									339											339	2,97		1,06								
Maciej	Borcyk	Zbaraż	328	103																																
Maciej	Borczyk	Zbaraż	1482	830	480									480											480	4,20		1,50								
Jadwiga	Borytowa	Zbaraż	894, 895	433	35									35											35	0,35		0,07								
Chaja	Brodzki	Zbaraż	722	12																																
Chaja	Brodzki	Zbaraż	688	120																																
Icek	Brodzki	Zbaraż	436, 660	230																																
Szymon	Brodzki	Zbaraż	152, 153	355	68									68											68	0,60		0,22								
Szymon	Brodzki	Zbaraż	2740, 2741	728	47									47											47	0,30		0,08								
Stefan	Buczyński	Zbaraż	1332, 1333	597	1217									1217											1217	10,65		3,80								
Teodor	Buczyński	Zbaraż	138, 139	342	41									41											41	0,36		0,13								
Tymko	Buczyński	Zbaraż	1341, 1342	603	935									935											935	8,18		2,92								
Franciszek	Bukowski	Zbaraż	1076, 1077	498	601									601											601	5,26		1,88								
Petro	Burak	Zbaraż	966	bn																																
Teodor (Fedko)	Buran	Zbaraż	2664-2666, 3204, 3219	644	17485		9	949		43 5/32	26 3/8	39 9/16		1	536									1	536	18,69		6,68								
Hryć	Byczkowski	Zbaraż	3121, 3122	753 1/2	1159									1159											1159	10,14		3,62								
Moszek	Cał	Zbaraż	536	244																																
	Całowa wdowa	Zbaraż	716	bn																																
Chaskiel	Całowicz	Zbaraż	550	840																																
Fedko	Cap	Zbaraż	1161-1163	528	187									187											187	1,63		0,59								

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																Lasy									
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach																	
					gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
					Michał	Cap	Zbaraż	1151, 1152, 1181	511	330																					330	2,89			1,04			
Maciej	Chaberek	Zbaraż	1110, 1111	481	381																					381	3,34			1,19								
	Chaimowa wdowa	Zbaraż	477	265																																		
Icek	Chaimowicz	Zbaraż	372	73																																		
Lachman	Chaimowicz	Zbaraż	471	252																																		
	Chaja wdowa	Zbaraż	429	309																																		
Jankiel	Chajmowicz	Zbaraż	517	307																																		
Stefan	Charczeski	Zbaraż	2841-2843	696	1347																					1347	11,79			4,21								
Chaim	Chaskielowicz	Zbaraż	354	54 1/2																																		
Noich	Chaskielowicz	Zbaraż	355	54																																		
Fedko	Cieśla	Zbaraż	2844, 2845	695	1050																					1050	9,19			3,28								
Szymek (Semko, Fedko)	Cieśliski	Załuże	2156, 2166, 2181, 2200, 2612	9	11500		7	300		25 1/2	26 15/32	39 21/32																										
Łukasz	Ciomkołowski	Zbaraż	6, 200, 201	365	736																					736	6,44			2,30								
Abramek	Cipiny	Zbaraż	332	bn																																		
Judka	Cyrulik	Zbaraż	583	17																																		
Bartek	Czajkowski	Zbaraż	791, 792, 1597, 1620, 1640, 1758, 1776, 2029, 2308	392	28525		17	793	6 11/16	49 23/32	73 27/32	97 15/16														532	4,65			1,66								
Franciszek	Czajkowski	Zbaraż	506	283																																		
Paweł	Czajkowski	Zbaraż	1083-1085	490	756																					756	6,62			2,37								
Kazimierz	Czapka (Capek, Capka)	Zbaraż	1237-1238, 1520, 1682, 1859, 1937, 1995, 2221, 2244, 2422, 2439, 2490	548	42029	2001	25	1374		70 5/8	100 21/32	119 1/16								1	401				1	1056	23,24			8,40								
Antoni	Czapliński	Zbaraż	1097, 1098	482	567																					567	4,96			1,77								
Mortko	Czarny ¹	Zbaraż	693	27																																		
Wojciech	Czechowicz (Cichowski, Czechowski, Czychowski)	Zbaraż	1192-1194, 1865, 1936, 1996, 2237	535	13433		8	256		23 9/32	33 1/32	38 19/32														377	3,30			1,17								
Panas	Czepelak	Zbaraż	852	410	185																					185	1,62			0,58								
Jankiel	Czepiel	Zbaraż	401	839																																		
Herszek	Czernichowiecki	Zbaraż	663	bn																																		
Błażek	Czerniechowski	Zbaraż	914, 1112	462	646																					646	5,65			2,02								
Józek	Czopowik (Czopowy)	Zbaraż	1095, 1509, 1514, 1666, 1874, 2061, 2124, 2227, 2526, 2577	483	28429	2704	16	1548		49 1/2	71 17/32	74 15/16								1	1104				2	785	34,86			12,46								
Jacenty	Czuby	Zbaraż	868, 869	419	193																					193	1,69			0,61								
Jan	Czuby	Zbaraż	1001, 1003, 1004	469	1374																					1374	12,03			4,29								

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role							Łąki																		Lasy				
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześc.									
							gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie
Gabriel	Czudyło	Zbaraż	89, 90	743	242											242												242	2,12			0,75				
Grzegorz (Hryćko)	Czudyło (Czuduła)	Zbaraż	87, 88, 3130	880	565										565													565	4,95			1,77				
Dawid	Czumalski	Zbaraż	535	243																																
Mikołaj	Czymbalisty	Zbaraż	2629, 2630	632	1008										1008													1008	8,82			3,15				
Iwan	Danielewicz	Zbaraż	3028–3030, 3161, 3164	799	8643		4	333		16 27/32	10 17/32	15 25/32		1	310											1	310	16,72			6,00					
Michał	Danielewicz	Zbaraż	3050–3052, 3181, 3242	790	6851		3	823		15 9/32	9 3/8	14 3/32			1228												1228	10,74			3,83					
Semen	Danielewicz	Zbaraż	3077–3079	767	929										929													929	8,13			2,90				
Stefan	Danielewicz	Zbaraż	2965–2967	778	1184										1184													1184	10,36			3,70				
Michał	Daniłowicz (Danielewicz)	Zbaraż	2945–2947, 3149, 3185	789	11056		5	1117	3/32	22 3/4	14 5/16	21 5/16		1	339										1	339	16,97			6,06						
Abramek	Dawidowicz	Zbaraż	428	319																																
Fajbisz	Dawidowicz	Zbaraż	402	232																																
Stanisław	Dąbrowski	Zbaraż	910, 911, 1042, 1043	464	675										675												675	5,90			2,11					
Szymon	Dąbrowski	Zbaraż	446	218																																
Fedko	Demczyszyn	Zbaraż	430	bn																																
Tomasz	Denowski	Zbaraż	443	210																																
Paweł	Deptuła	Zbaraż	280	31																																
Stefan	Derkacz	Zbaraż	1824, 2073, 2275, 2278	508	21528		13	728		37 5/16	56 9/16	57 13/32																								
Stepan	Derkacz	Zbaraż	1711	588	2926		1	1326		5 1/2	6 27/32	10 9/32																								
Walek	Derkacz	Zbaraż	2863, 2864	691	944										944													944	8,26			2,95				
Wasył	Derkacz	Zbaraż	1274–1277, 1538, 1539, 1829, 1904, 2086, 2356, 2539	574	30658	1122	17	1507		49 1/32	67 11/32	86 5/8		1	351						1122				1	1473	26,89			9,60						
Wasył	Derkacz	Zbaraż	1706	547	3488		2	288		6 9/16	8 3/16	12 1/4																								
Stanisław	Dębowski	Zbaraż	216, 217	136	40										40												40	0,35			0,12					
Stefan	Diłaj (Dilaj, Dylas)	Załuże	2158, 2208, 2214, 2615	12	14324		8	1524		29 11/32	32 5/32	48 9/32																								
Iwan (Jan)	Dmytrowy	Zbaraż	1271–1273, 1556, 1741, 1794, 1914, 2119, 2334, 2450	571	30627	1119	17	1459	3 1/8	50 13/16	77 1/4	77 11/32		1	368						1119				1	1487	27,01			9,64						
Fedko (Teodor)	Doboszczuk (Douboszczuk)	Zbaraż	1056, 1057, 1522, 2069, 2276, 2418	497	19591	2216	11	1125		32 5/8	48 29/32	50 23/32			866					1	616				1	1482	26,97			9,63						
Chaskiel	Dobromirecki	Zbaraż	705	bn																																
Wojciech	Dobromirski	Zbaraż	2908, 2909	660	141										141												141	1,24			0,45					
Abramek	Dobromski	Zbaraż	341	116																																
Iwan	Dobrotwór	Zbaraż	3038, 3039, 3039 1/2, 3040, 3201, 3261	783	11657		6	474		29 15/32	17 21/32	26 13/16			1583											1583	13,85			4,95						
Srul	Dobrowodzki	Zbaraż	238	167																																
Jan	Dobrowolski	Zbaraż	239, 240	166	30										30											30	0,26			0,09						

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki														Lasy										
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia														zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześc.				
							morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		ugór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie	
													morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie									
Herszek	Domownik	Zbaraż	449	209																																	
Michał (Michałko)	Douhaniuk (Dołhaniuk, Döhaniuk)	Zbaraż	1458–1460, 1537, 1740, 1795, 1893, 2096, 2129, 2333, 2457	580	28374	1144	17	312		49 31/32	73 1/8	74 7/32			862											1	406	23,55				6,26					
Jędrzej (Andruch, Jędruch)	Draganiuk	Zbaraż	1309–1311, 1541, 1676, 1864, 1888, 2103, 2238, 2420, 2476	591	27006	1234	15	1487		44 3/16	62 3/32	75 13/32			1519											1	1153	24,10				8,61					
Tomasz	Dubiński	Zbaraż	80, 102, 103	335	114										114													114	1,00				0,35				
Ignacy	Duczyński	Zbaraż	2798–2800	704	499										499													499	4,37				1,56				
Piotr	Duczyński	Zbaraż	2914–2916	655	220										220													220	1,92				0,69				
Hryćko	Dutas	Zbaraż	2695, 2696	656	128										128													128	0,80				0,24				
	Dworcia wdowa	Zbaraż	654	239																																	
Iwan	Dworniak	Zbaraż	1125–1127, 2011, 2042, 2331	523	13531		7	1554		22 1/2	32 3/4	36 13/32			777													777	6,80				2,43				
Szymon	Dworniak	Zbaraż	874	425																																	
Herszek	Dwornicki	Zbaraż	622	3																																	
Jan	Dwornicki	Zbaraż	284	100																																	
Iwan	Dynysowy	Zbaraż	2736, 2737	685	676										676													676	5,92				2,11				
Matwaj	Dynysowy (Dinysowy)	Zbaraż	2728, 2729	680	309										309													309	2,70				0,97				
Jacek	Dział	Zbaraż	416, 417	844	126										126													126	1,10				0,39				
Jan	Dziedzic	Zbaraż	1267, 1268	569	1490										1490													1490	13,04				4,65				
Paweł	Dziedzic	Zbaraż	325	bn																																	
Stefan (Stepan)	Dziedzic	Zbaraż	1139, 1140, 1908, 2080, 2126, 2294, 2396, 2474	517	54000		33	600		93 1/2	142 15/16	136 27/32			600													600	5,25				1,88				
Katarzyna	Dziedzicowa	Zbaraż	1329–1331	596	1124										1124													1124	9,83				3,51				
	Dziedzicowa wdowa	Zbaraż	1492–1494	517	300	3641									300					2	441					2	741	34,49				12,32					
	Ejna wdowa	Zbaraż	107	42																																	
Stefan	Eksterowicz	Zbaraż	29, 150, 151	352	671										671													671	5,87				2,09				
Abramek	Fajbisowicz	Zbaraż	370	71																																	
Moszko	Faktor	Zbaraż	655	bn																																	
	Fedczycha wdowa	Załuże	2140, 2174, 2193, 2600	13	33314		20	1314		74 31/32	77 1/32	115 5/8																									
Jan	Fedkiewicz	Zbaraż	270	bn																																	
Jan	Fedorkiewicz (Fedorek, Federkowicz, Teodorkiewicz)	Zbaraż	1147, 1148, 1483, 1660, 1955, 2076, 2079, 2503, 2535, 2585	514	28235	1512	17	475		49 27/32	62 25/32	94 7/32			560													2072	17,53				6,47				
Iwan	Fedorkowy	Zbaraż	2220	517	7194		4	794		11 25/32	20 7/32	15 5/32																									
Grzesiek	Feniuk	Zbaraż	2766, 2766 1/2	616	301										301													301	2,64				0,94				

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																Lasy									
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach																	
					gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
					Hryćko (Hryń)	Hymeniuk	Zbaraż	1379–1382, 1526, 1736, 1799, 1944, 1983, 2338, 2430, 2518	905	23121	1803	14	102		40 21/32	62 15/16	54 13/16				619					1	203				1	822	21,19			7,58		
Hryńko	Hymeniuk	Zbaraż	2569	615	3604		2	404		5 29/32	7 19/32	11 3/8																										
Jędruch (Andrzej, Jędrzej)	Hymeniuk	Zbaraż	1338–1340, 1565, 1566, 1567, 1574, 1732, 1804, 1884, 2107, 2114, 2274, 2279, 2280, 2282, 2284, 2469, 2546	601	44757	2683	25	378		68 27/32	102 15/32	109 1/16		1410	1	1369					1	1083				4	662	61,79			22,07							
Wasył	Hymeniuk (Hemenak, Humeszczuk, Hymen)	Zbaraż	1281–1284, 1540, 1825, 1895, 2094, 2128, 2271, 2456	577	27588	975	16	78		46 1/8	68 29/32	66 7/8				1465		445							1	1285	22,46			7,62								
Moszek	Hyra	Zbaraż	381	81																																		
Chaim	Ickowicz	Zbaraż	365, 646	66																																		
Chaim	Ickowicz	Zbaraż	237	168																																		
Sapsa	Ickowicz	Zbaraż	377	77																																		
Sopsa (?)	Ickowicz	Zbaraż	248	157																																		
Szloma	Ickowicz	Zbaraż	371	72																																		
Szmarga	Ickowicz	Zbaraż	712	60																																		
Antoni	Iwanicki	Zbaraż	34, 125, 126	321	425											425										425	3,71			1,32								
Agnieszka	Jadusiewiczowa	Zbaraż	297	179																																		
Michał	Jagello	Zbaraż	1604	277	2513		1	913	1 15/32	4 13/32	7 1/16	10 5/8																										
Michał	Jagello (Jagietło)	Zbaraż	1652, 1759, 1775, 2008, 2046, 2510	377	15772		9	1372	1 9/16	28 11/16	37 21/32	56 17/32																										
Michał	Jagietło	Zbaraż	2307	577	5911		3	1111		9 11/16	16 29/32	12 15/32																										
Szulim (Szmul)	Jakimowicz	Zbaraż	367, 652	68																																		
Joś	Jankielowicz	Zbaraż	320	172																																		
Joś	Jankielowicz	Zbaraż	476	263																																		
Kiwa	Jankielowicz	Zbaraż	311	130																																		
Moszek	Jankielowicz	Zbaraż	321	151																																		
Moszek	Jankielowicz	Zbaraż	434	253																																		
	Jankielowicz	Zbaraż	410	316																																		
Demko	Jaremkowicz	Zbaraż	2770, 2771	714	337											337										337	2,95			1,05								
Matwój	Jaremkowy (Jaremkow)	Zbaraż	1034, 1035, 1705, 1830, 1837, 1960, 2062, 2355, 2527, 2578, 2620 1/4	486	31335	3468	19	278		54 11/32	73 13/32	96 1/16				657					2	268			2	925	36,09			12,89								
Jędruch (Andruch, Andrzej, Jędrzej)	Jaremkowy (Jaremski)	Zbaraż	1302–1304, 1570, 1680, 1710, 1827, 1861, 1892, 1940, 2070, 2097, 2138 1/2, 2240, 2541, 2571	589	41002	1668	24	970		70 15/32	92 29/32	127 7/16			1	32					1	68			2	100	28,88			10,31								

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																Lasy							
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześć.									
							gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		ugór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie
					morgi	sążnie									morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie								
Kazio	Jaremski	Zbaraż	1164, 1165	527	533										533											533	4,67		1,66							
Iwan	Jarmucha	Zbaraż	3056-3058	bn	948										948											948	8,30		2,96							
Józef	Jasienkiewicz	Zbaraż	2699, 2700	657	220										220											220	1,38		0,41							
	Jaworska wdowa	Zbaraż	299	bn																																
Sobek	Jezierski	Zbaraż	223, 224	138	55										55											55	0,48		0,17							
Katarzyna	Jęzorowska	Zbaraż	772, 773	406	684										684											684	5,99		2,04							
Abel	Josiowicz	Zbaraż	708, 710	59																																
Abel	Josiowicz	Zbaraż	398	225																																
Berek	Josiowicz	Zbaraż	538	246																																
Chaim	Josiowicz	Zbaraż	334	107																																
Dawid	Josiowicz	Zbaraż	368	69																																
Herszek	Josiowicz	Zbaraż	587	14																																
Herszek	Josiowicz	Zbaraż	565	34																																
Michel	Josiowicz	Zbaraż	464	194																																
Herszek	Judkowicz	Zbaraż	558	bn																																
Moszek	Judkowicz	Zbaraż	523	312																																
Wol	Judkowicz	Zbaraż	317	148																																
Marcin	Juškowy (Jaškowy)	Załuże	2157, 2165, 2167, 2182, 2199, 2201, 2611	10	11500		7	300		25 13/32	26 13/32	39 11/32																								
Jaško	Kaczor	Zbaraż	1202, 1203	539	40										40											40	0,35		0,12							
Józef	Kaczorowski	Zbaraż	1090, 1091	488	195										195											195	1,71		0,61							
Jan	Kalbiewicz	Zbaraż	11, 122, 123	53	1161										1161											1161	10,17		3,63							
Błażek	Kamiński	Zbaraż	96, 97	339	31										31											31	0,27		0,10							
Ignacy	Kanarek	Zbaraż	258, 259	91	87										87											87	0,76		0,27							
Wawrzyniec	Kanarek	Zbaraż	221, 222	133	30										30											30	0,26		0,09							
	Kanarek (?)	Zbaraż	108	333																																
Józef	Kancelar	Zbaraż	1189, 1243, 1244	543	856										856											856	7,46		2,68							
Jan	Kański	Zbaraż	486-488	306	22										22											22	0,19		0,07							
Stefan	Kapeluch	Zbaraż	2897-2900, 3175, 3210, 3248	669	11498		6	138		25 13/16	15 31/32	23 15/16			1	160									1	160	15,41		5,50							
Łuć	Kaprowski (Koprowski)	Zbaraż	1823	624	1775		1	175		3 5/16	4 5/32	6 7/32																								
Łuć (Luka)	Kaprowski (Koprowski)	Zbaraż	1431-1434, 1712, 1942, 1991, 2137, 2277, 2462, 2620 1/3	627	29317	1801	17	1496		55 3/32	90 27/32	56 7/32			621					1	201			1	822	21,20		7,57								
Olenka	Karawankiewiczowa wdowa	Zbaraż	72, 179, 180	354	465										465										465	4,07		1,46								
Maciek	Kardasz	Zbaraż	898-900	435	227										227										227	1,42		0,43								

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																		Lasy								
					gospodarzy	geometrów	powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia												zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześć.								
							morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		ugór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie			
Herszek	Orunowicz	Zbaraż	425	321																																			
Herszek	Orunowicz	Zbaraż	718	bn																																			
Joś	Orunowicz	Zbaraż	597	8																																			
Joś	Orunowicz	Zbaraż	400	226																																			
Judka	Orunowicz	Zbaraż	458	203																																			
Lejb	Orunowicz	Zbaraż	540	248																																			
Lejb	Orunowicz	Zbaraż	431	250																																			
Majorek	Orunowicz	Zbaraż	406	886																																			
Szloma	Orunowicz	Zbaraż	522	311																																			
Naftuła	Orunowicz ³	Zbaraż	719	bn																																			
Naftuła	Orunowicz ⁴	Zbaraż	620	1																																			
Wojciech	Orychowski	Zbaraż	1675	525	3367		2	167		6 5/16	7 7/8	11 27/32																											
Iwan	Osadczuk	Zbaraż	2837–2840, 3171	697	7789		3	1360		15 13/32	9 5/8	14 7/16		1	29										1	29	14,25								5,09				
Jan	Osadczuk	Zbaraż	109, 110	332	38										38											38	0,33									0,12			
Kasper	Osieczynski	Zbaraż	862, 863	850	233										233											233	2,04									0,73			
Fedko	Ostapczuk	Zbaraż	1584	bn																																			
Michał	Ostapczuk	Zbaraż	2775, 2776, 2778, 2779	713	664										664												664	5,81								2,07			
Moszek	Owid	Zbaraż	478	bn																																			
Iwan	Pachołek	Zbaraż	2667, 2668	651	547										547												547	4,78								1,70			
Jasiek	Pachołek	Zbaraż	1932, 1999	448	3292		2	92		6 5/32	7 23/32	11 9/16																											
Kazimierz	Pachołek	Zbaraż	2682	646																																			
Ostap	Pachołek	Zbaraż	234	899																																			
Petro	Pachołek	Zbaraż	2266	619	2289		1	689		3 3/4	6 7/16	4 27/32																											
Piotr	Pachołek	Zbaraż	936	449	266										266												266	2,33									0,83		
Semen	Pachołek vel Kobecki (Kobelny)	Zbaraż	1107, 1108, 1933, 1998, 2293, 2438	479	9990		5	1425		16 7/16	23 7/16	27 3/8			565											565	4,94										1,76		
Kost	Palij	Zbaraż	1423–1426, 1529, 1727, 1808, 2028, 2342, 2429, 2464	625	26905	1583	16	615		45 1/2	63 5/8	77 5/16			690						1583					1	673	19,88								7,10			
Wojciech	Paluch	Zbaraż	737, 779, 780	394	525										525												525	3,27									0,98		
Józef	Panczyszyny	Zbaraż	1348, 1349	606	1007										1007												1007	8,82									3,14		
Iwan	Panek	Zbaraż	3041–3043	798	2372									1	772											1	772	20,75									7,41		
Jan	Pankiewicz	Zbaraż	906	438																																			
Łuś	Pankiewicz	Zbaraż	1449, 1450	584	360										360												360	3,15									1,13		
Jaśko	Pankiewicz (Panczyny, Panczysak)	Zbaraż	1388–1391, 2362, 2375, 2398, 2554	617	27702		16	309		42 1/2	70 9/32	58 19/32		1	193											1	193	15,69									5,60		

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role							Łąki																	Lasy					
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia										zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześc.							
							morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		uğór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
													morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie								
Jakub	Pizuń (Pizoń)	Zbaraż	788, 789, 790, 1592, 1615, 1628, 1649, 1685, 1747, 1788, 1856, 2077, 2247, 2319, 2532, 2582	401	36335		22	654	5 25/32	63 5/8	91 1/8	212 31/32				481											481	4,21			1,50					
Józef	Pizuń (Pizoń)	Zbaraż	769-771, 1596, 1619, 1627, 1686, 1695, 1846, 1855, 1952, 2024, 2246, 2259, 2533, 2583	407	34987		21	593	4 1/8	60 27/32	86 1/16	113 17/32				794											794	6,94			2,48					
Wojciech	Plaksa	Zbaraż	1479-1480	535	474	1442											474									1	316	13,80			4,50					
Jan	Pochelski	Zbaraż	2801-2804	bn	513											513											513	4,48			1,60					
Wawrzyniec	Pochylski	Zbaraż	310	129																																
Marianna	Podbiałowska	Zbaraż	22, 206, 207	369	419											419											419	3,66			1,32					
Wojciech	Podlesiński	Zbaraż	219, 218	135	87											87											87	0,77			0,28					
Jan	Podleśny	Zbaraż	922, 923	457	58											58											58	0,50			0,18					
Florek	Podwalny	Zbaraż	104, 105	334	31											31											31	0,27			0,10					
Maciek	Polak	Załuże	2144, 2159, 2213, 2219	16	21885		13	1085		51 3/8	51 3/8	76 31/32																								
	Polak	Zbaraż	405	bn																																
Demek	Polich	Zbaraż	544	189																																
Fedko	Popowicz	Zbaraż	3097, 3098, 3098 1/2, 3099, 3179, 3244	812	7351		3	1490		16 7/8	10 13/32	15 5/8				1061											1061	9,35			3,32					
Maciej	Postawczuk	Zbaraż	256, 257	94	141											141											141	1,23			0,44					
Wincenty	Potocki	Zbaraż	269, 408, 577, 656-658, 734, 735, 974, 975, 978, 979, 981, 984, 987, 992, 1657, 1881, 2178, 2205, 2210, 2425, 2618, 2619, 2620, 2887-2890	1, 423, 674	218546	414963	129	1322	143 1/4	361 13/32	953 13/32	385 3/32			5	360	1	864	114	189						120	1413	1403,48			416,59	145	374	131 1/4		
Demko	Pouch	Zbaraż	598	7																																
Jacek (Jasiek)	Powroźnik	Zbaraż	937, 1664, 2224	448	5051		3	101		8 11/16	12 9/16	14 3/32				150										150	1,31			0,47						
Mikołaj	Powroźnik	Zbaraż	2704, 2705	665	255											255											255	2,23			0,80					
Iwan	Procyk	Zbaraż	1559, 1762	523	3233	1120	2	33		6 1/16	7 9/16	11 3/8														1120	9,80			3,50						
Petro	Procyszyny	Zbaraż	2865-2867	690	848											848											848	7,42			2,65					
Wojciech	Prosołowicz	Zbaraż	226, 225	139	103											103											103	0,90			0,32					
Antoni	Prus (Pruski)	Zbaraż	1336, 1337, 1672, 1868, 1915, 2233, 2479, 2484	600	29633		17	912		48 3/4	66 1/32	86 7/8				1521											1521	13,30			4,75					
Jędrzej	Prysznicki	Zbaraż	1346, 1347	605	392											392											392	3,43			1,22					
Prokop	Prysznicki	Zbaraż	1417-1418	624	241											241											241	2,11			0,75					

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki														Lasy										
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia														zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześc.				
					gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		ugór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie	
													morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie									morgi
Hnat (Ignacy, Ignat)	Pryśnicki	Zbaraż	1305–1308, 1544, 1729, 1889, 2102, 2273, 2433, 2468	590	24871	2128	14	1268		40 17/32	58 11/32	67 3/8				1203					1	528				2	131	29,14			10,41						
Ignacy	Pryśnicki	Zbaraż	1803	890	520			520		31/32	1 7/32	1 27/32																									
Mykoła	Prytuła	Zbaraż	2923	652	649										649											649	5,67			2,02							
Mendel	Psachowy	Zbaraż	547, 591	11																																	
Moszek	Psachowy	Zbaraż	549	235																																	
Jaśko	Puszczyc	Zbaraż	1370–1372	613	346										346											346	3,03			1,09							
Andrzej (Jędrzej)	Pyza	Zbaraż	3047–3049, 3253	786	7501		4	161		20 1/2	12 5/16	18 7/16			940										940	8,23			2,94								
Hawryło	Pyza	Zbaraż	2959–2961	782	1433										1433											1433	12,54			4,48							
Pażka	Pyzowa	Zbaraż	3026, 3027	777	1130										1130											1130	9,88			3,53							
Iwan	Pyżyk	Zbaraż	3031–3033	779	1152										1152											1152	10,08			3,60							
	Rabakizy por. [Wielmożny Pan]	Zbaraż	59, 106 ⁶	bn	167										167											167	1,46			0,52							
Jakub	Raczyński (Ruczyński)	Zbaraż	1257–1259, 2365, 2376, 2401, 2552	564	27125		16	435		42 3/4	70 5/8	58 25/32			1090										1090	10,05			3,40								
Jędrzej	Radomski	Zbaraż	163	362																																	
Szymek	Ramsa	Zbaraż	1177–1179	534	385										385											385	3,37										
Jacek	Ratuszny	Zbaraż	2752, 2753	719	90										90											90	0,56			0,17							
Szloma	Ratuszny	Zbaraż	465	191																																	
Antoni	Repeta	Zbaraż	1318–1321	594	1049										1049											1049	9,78			3,28							
Józef	Rogalski	Zbaraż	44, 45	734	93										93											93	0,81			0,29							
Bazyli	Romakiewicz	Zbaraż	503	291																																	
Daćko	Romańczuk	Zbaraż	2970–2972	763	1053										1053											1053	9,21			3,29							
Hryćko	Romańczuk	Zbaraż	3200, 3255	884	6867		4	467		19 1/16	11 21/32	17 17/32																									
Hryćko (Grzesiek)	Romańczuk	Zbaraż	2990–2992, 3183, 3240, 3256	774	14073		8	494		39 3/16	23 23/32	35 5/8			779											779	6,82			2,43							
Iwan	Romańczuk	Zbaraż	3083–3085, 3260	770	5217		2	986		13 1/16	7 27/32	11 25/32			1031											1031	9,02			3,22							
Jan (Iwan)	Romańczuk	Zbaraż	35, 39–41, 3196, 3228, 3232	732	9973		5	1217		26 1/2	16 1/8	24 5/32			756											756	6,70			2,40							
Mykoła (Mikołaj)	Romańczuk	Zbaraż	2939–2941, 3156, 3187, 3236	793	9524		5	756		23 3/16	14 11/32	21 17/32			768											768	6,72			2,41							
Ostap	Romańczuk	Zbaraż	2649–2654, 3259	640	10179		4	1080		23 3/8	14 1/32	21 1/32		1	1099									1	1099	23,62			8,43								
Paweł	Romańczuk	Zbaraż	2643, 2644	638	225										225											225	1,96			0,70							
Stefam (Stefek, Stepko)	Romańczuk	Zbaraż	3195, 3227, 3257	821	14562		9	162		43 11/32	26 1/4	39 11/32																									
Tadek (?)	Romańczuk	Zbaraż	3249 1/2	797	14744		9	344		46 1/16	27 5/8	41 15/32																									
Wasył	Romańczuk	Zbaraż	1014, 1015, 1488–1490, 1701, 1833, 1840, 1961, 2057, 2264, 2494	472	28685	1930	17	1095	5 7/16	47 31/32	71 1/4	84 29/32			390					1	330				1	720	20,30			7,25							
Wasył	Romańczuk	Zbaraż	3034–3037, 3160	780	14562		8	642		33 19/32	21	31 1/2			1120											1120	9,71			3,47							

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki														Lasy											
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach																	
					gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
					Daćko	Szeygec (Seygec)	Zbaraż	1264–1266, 2296, 2394	568	28444		17	482		45 7/16	77 27/32	58 3/8			762										762	6,72			2,38				
Lejb	Szklarz	Zbaraż	467, 653, 686	109																																		
Michel	Szklarz	Zbaraż	725	bn																																		
Berek	Szkolnik	Zbaraż	548	236																																		
Chaim	Szkolnik	Zbaraż	532	269																																		
Joś	Szkolnik	Zbaraż	459	204																																		
Luzer	Szkolnik	Zbaraż	472	254																																		
Sapsa	Szkolnik	Zbaraż	473	257																																		
Szymon	Szkolnik	Zbaraż	569	30																																		
Jona	Szlachcieniecki	Zbaraż	409	322																																		
Jona	Szlachcieniecki	Zbaraż	633	50																																		
Pejsach	Szlachcieniecki	Zbaraż	661	240																																		
	Szloma wdowa	Zbaraż	647	331																																		
	Szlomowa wdowa	Zbaraż	526	273																																		
Chaim	Szłowicz	Zbaraż	493	301																																		
Szloma	Szlowel	Zbaraż	502	292																																		
Majorek	Szmiejłowicz	Zbaraż	625	6																																		
Lejb	Szmujłowicz	Zbaraż	307	83																																		
Lejb	Szmuklirz	Zbaraż	336, 685	109																																		
Szulim	Szmuklirz	Zbaraż	720	23																																		
Fedko	Szpetyński	Zbaraż	904, 905	437	28										28										28	0,18			0,05									
Grzegorz	Szuber	Zbaraż	738, 759–761, 1598, 1621, 1650, 1691, 1850, 2022, 2251	395	25823		15	678	4 15/32	43 31/32	64 3/8	83 13/32			1145										1145	10,03			3,48									
Maryna	Szubrowa	Zbaraż	811	382	312										312										312	2,73			0,98									
Chaim	Szulimowicz	Zbaraż	363	61																																		
Chaskiel	Szulimowicz	Zbaraż	359	57																																		
Chaskiel	Szulimowicz	Zbaraż	406	894																																		
Haszkel	Szulimowicz	Zbaraż	351	122																																		
Mendel	Szulimowicz	Zbaraż	704	176																																		
Chaskiel	Szulimowicz	Zbaraż	706	bn																																		
Herszek	Szulimowicz	Zbaraż	679	57																																		
Jakubowa	Szumowska	Zbaraż	1010, 1011	94	873										873										873	7,64			2,73									
Maciej	Szumowski	Zbaraż	1017, 1018, 2111, 2118, 2417	856	25900		15	1348		43 27/32	77 1/32	47 5/32			552									552	4,89			1,72										

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																Lasy							
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześć.									
							morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	łąki		ogrody i sady		pastwiska		stawy (sadzawki)		zarośla		ugór		pustki		razem		ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
													morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie								
Bazyli	Szwaja	Zbaraż	23, 183, 184	359	1275									1275										1275	11,17			3,98								
Herszek	Szwaja	Zbaraż	485	315																																
Jędrzej	Szwaja	Zbaraż	161, 162	363	57									57										57	0,50			0,18								
Michał	Szwaja	Zbaraż	134	329																																
Bazyli	Szwajczuk	Zbaraż	492	302																																
Mendel	Szyfryny	Zbaraż	643, 690	4																																
Jakub	Szyliga	Zbaraż	3015, 3016, 3022, 3168, 3238	808	10124		5	867		23 5/16	14 15/32	21 21/32		1257										1257	10,99			3,92								
Franciszek	Szymański	Zbaraż	926, 927, 1116	455	1755									1	155									1	155	15,35			5,49							
Ejzyk	Szymonowicz	Zbaraż	563	36																																
Judka	Szymonowicz	Zbaraż	316	149																																
Bazyli	Szynderowski	Zbaraż	17, 115, 116	327	317									317										317	2,77			1,00								
Maciek	Szyszek	Zbaraż	753, 754, 764	397	294									291										291	2,55			0,91								
Tomczycha	Śliwowa [?]	Zbaraż	497	bn																																
Bartek	Śmiałek	Zbaraż	2669, 2670	646	879									879										879	7,69			2,75								
Grzesiek	Śmiałek	Zbaraż	2627, 2628	631	1336									1336										1336	11,69			4,17								
Jaśko	Śmiałek	Zbaraż	2693, 2694	656	142									142										142	0,88			0,26								
Szymek	Śmiałek	Zbaraż	498, 499	294	108									108										108	0,94			0,33								
Tomasz	Świdorski	Zbaraż	1235, 1236	549	626									626										626	5,48			1,96								
Tomasz	Świdorski	Zbaraż	1182	bn	122									122										122	1,07			0,38								
Jędrzej	Świrkun	Zbaraż	1351–1353	602	253									253										253	2,21			0,79								
Józef	Tarnawski (Tomaszewski)	Zbaraż	1113, 1114, 1115, 1746, 1789, 1792, 1896, 1917, 2093, 2255, 2323, 2471, 2562	480	38064		23	659		65 19/32	90 1/2	113 21/32		605										605	5,29			1,89								
Paweł	Tasluk	Zbaraż	2732, 2733	683	309									309										309	2,70			0,96								
Berek	Taubiny	Zbaraż	700	27																																
Owedij	Taubiny	Zbaraż	595	9																																
Herszek	Terpilowiecki	Zbaraż	723	237																																
Iwan	Tesluk	Zbaraż	2660–2663, 3203, 3220	642	9256		4	284		19 1/16	11 5/8	17 15/32		1	972								1	972	22,51			8,04								
Hryćko (Hryć)	Tetewiak	Zbaraż	1230–1233, 1520 1/2, 1745, 1790, 1941, 1992, 2324	550	20884		11	758		34 7/16	54 5/16	42 25/32		1	278								1	926	22,10			7,88								
Ilko	Tetewiak	Zbaraż	1188, 1467, 1468, 1531, 1532, 1533, 1716, 1819, 1900, 2088, 2135, 2357, 2358, 2359, 2517, 2568, 2620 1/2	576	35318	5797	20	86		57 13/16	86 9/32	84 5/16	1	247	1385								3	997	78,99			28,19								

Imię	Nazwisko	Miejsce zamieszkania	Numery działek	Nr domu	Powierzchnia gruntów w sążniach kw. podana przez		Role						Łąki																Lasy									
							powierzchnia		zbiory ziarna w korcach				powierzchnia								zbiory siana w cetnarach				powierzchnia		ilość pozyskanego drewna w sążniach sześć.											
					gospodarzy	geometrów	morgi	sążnie	pszenica	żyto	jęczmień	owies	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	morgi	sążnie	ogółem	słodkie	kwaśne	potraw	morgi	sążnie	twarde	miękkie
Antoni	Wiktorowski	Zbaraż	2763–2765	715	875																				875	7,65			2,73									
Jędrzej	Wiktorowski	Zbaraż	456	299																																		
Józef	Wiktorowski	Zbaraż	935	458	164																				164	1,43			0,51									
Lejba	Wiktorowski	Zbaraż	628	25																																		
Sobestian	Wiktorowski	Zbaraż	945, 948	458	176																				176	1,54			0,55									
Wojciech	Wiktorowski	Zbaraż	235, 236	835	107																				107	0,94			0,34									
Michał	Wiktorowski (Witkowski)	Zbaraż	1166, 1167, 1260, 1261, 1555, 1761, 1773, 1897, 2092, 2305, 2485, 2505, 2558	563	35413	3224	21	640		59 3/8	80 3/8	105 5/8								2	24				2	1197	38,47			13,75								
Krzysiek	Wilczyński	Zbaraż	1578	621	138																				138	1,20			0,43									
Krzysiek	Wilczyński	Zbaraż	1407, 1408	129	123																				123	1,08			0,39									
Sobestian	Wilgańczuk	Zbaraż	380	80																																		
Józef	Wilkowski	Zbaraż	960	447																																		
Szymek	Winczkowski	Zbaraż	2686, 2687	649	66																				66	0,58			0,21									
Majorek	Winny	Zbaraż	621	2																																		
Jan	Winogrodzki	Zbaraż	496, 500	293	54																				54	0,47			0,17									
Maksym	Wiszczyk	Zbaraż	2813–2815	873	1322																				1322	11,56			4,13									
Matias	Wiszniowski	Zbaraż	2757, 2759	722	116																				116	1,01			0,36									
Krzysiek	Witkowski	Zbaraż	2997–2998	507	232																				232	2,03			0,73									
Jaśko	Witkowski (Wiktorowski)	Zbaraż	3053–3055, 3184, 3239	791	7630		3	1151		16 5/16	10 1/32	15 1/32												1	79	14,69			5,25									
Hryćko (Grzesiek, Hryń)	Witkowski (Wiktorowski, Wiktowski)	Zbaraż	1239, 1240, 1947, 1987, 2235, 2431	547	11484		6	1218		20 21/32	34 7/8	20 13/32													666	5,82			2,08									
Hryćko	Witowski	Załuże	2148, 2155, 2170, 2186, 2189, 2215, 2614	3	24091		15	91		53 5/32	55 3/8	83 1/32																										
Bartek	Wojciechowski	Zbaraż	2917, 2918	654	316																				316	2,77			0,99									
Tomasz	Wojciechowski	Zbaraż	294, 295	173	12																				12	0,10			0,03									
Antoni	Wojcieszczuk (Wojciech)	Zbaraż	243–245, 1636, 1641, 1655, 1670, 1870, 2034, 2231, 2508	161	35170		21	1445	10 1/8	62	92 3/32	127 17/32													125	1,09			0,39									
Lejzor	Wolfowicz	Zbaraż	379	79																																		
Lejzor	Wolowicz	Zbaraż	709	61																																		
Marcin	Wolski	Zbaraż	624, 1575, 1715, 1820, 1906, 2084, 2300, 2497, 2530, 2544, 2580	5	46260		28	1343		79 3/16	105 17/32	144 1/2													117	1,02			0,37									
Marcin	Wolski	Zbaraż	1484–1487	555	814	4626														2	1426				3	640	47,60			17,00								
Marcin	Wolski	Zbaraż	1046, 1047	493	560																				560	4,90			1,75									
Mateusz	Wolski	Zbaraż	2901, 2902	663	644																				644	5,63			2,01									

Wykazy posiadaczy nieruchomości w Zbarażu ujętych w opisaniach urbarialnych

Numer domu	Posiadacze nieruchomości		Numer konsygnacji	Kontrolowany jednoroczny przychód gruntowy na pieniądze			
	imię	nazwisko		z pól i ugorów oraz stawów	z łąk i ogrodów oraz stawów	z pastwisk, krzaków, lasów	razem
211	Wikta	Balcerowa	8		1/15		1/15
215	Antoni	Barans[ki]	8				
bn	Antoni	Bobecki	8				
920	Stefan	Bułka	8				
218	Szymon	Dombrowski	8				
478	Jurko	Hucała (pacholek)	10	13 1/60			13 1/60
449	Piotr	Jonczuk (pacholek)	10	14 47/60			14 47/60
628	Iwan	Kornij (młynarz)	10	36 2/3	1		37 2/3
630	Leško	Kornij (młynarz)	10	36 11/20	2 2/5		38 19/20
857	Adam	Mieleszek (pacholek)	10	15 7/60			15 7/60
420	Jacek	Mielnik (młynarz)	10	56 3/4	11/20		57 3/10
221	Panas	Nakoneczny	8				
910	Mikołaj	Neczaj (pacholek)	10	11	11/30		11 11/30
479	Semen	Pacholek (pacholek)	10	16 1/6			16 1/6
421	Wincenty	Potocki	10	537 11/30	545 9/10	142 43/60	1225 59/60
448	Jaško	Powroźnik (pacholek)	10	14 29/60			14 29/60
220	Wasył	Serewernicki	8				
219	Jędrzej	Sokołowski	8		3/20		3/20
217	Szymon	Stepaniuk	8				
210	Jadwiga	Tomaszowa	8				
650	Wawrzek	Wróbel (pacholek)	10	5 5/6			5 5/6
418	Ilko	Zajączkowski (młynarz)	10	50 8/15	1/2		51 1/30

Źródło: CPAHU Lwów, fond 146: Namiestnictwo Galicyjskie, opis 18, sprawa 4399, k. 1-15.

